

ΠΑΝ. ΓΡ. ΖΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΔΡΟΣ ΝΟΜΙΚΗΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΠΑΡΙΣΙΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ

ΤΑ ΕΘΝΙΚΑ ΚΛΗΡΟΔΟΤΗΜΑΤΑ
ΚΑΙ ΑΙ ΠΡΟΣ ΑΥΤΑ
ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

ΑΘΗΝΑΙ 1968

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΓΡ. ΖΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Δρος ΝΟΜΙΚΗΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΠΑΡΙΣΙΩΝ - ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ

ΤΑ ΕΘΝΙΚΑ ΚΛΗΡΟΔΟΤΗΜΑΤΑ

ΚΑΙ ΑΙ ΠΡΟΣ ΑΥΤΑ

ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	
ΑΡ. ΕΙΣ.	73072
COMP.	
ΤΑΞΗ.	
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ	

00173872

ΑΘΗΝΑΙ, 1968
ΕΚ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελίς
I. Προσφώνησις, εισαγωγή	5
II. Τὰ Ἐθνικά Κληροδοτήματα.....	6
Α'. Ἐννοια	7
Β'. Ἱστορικὴ ἄποψις	7
Γ'. Οἰκονομικὴ καὶ δημοσιονομικὴ σημασία	17
III. Ἡ θέσις τῆς Πολιτείας ἔναντι τῶν Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων	22
IV. Μέτρα ληφθέντα ὑπὸ τῆς Πολιτείας, διὰ τὴν προστασίαν καὶ ἀξιοποίησιν τῶν Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων	24
Α'. Γενικὸν νομικὸν καθεστῶς	24
Β'. Φορολογικὸν καθεστῶς	32
V. Μέτρα νομοθετικά, ἅτινα ὀφείλει νὰ λάβῃ προσθέτως ἡ Πολιτεία, διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς προστασίας καὶ ἀξιοποιήσεως τῶν Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων	33
Α'. Ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐκ τοῦ Συντάγματος προστασίαν .	35
Β'. Ἐν σχέσει πρὸς τὸ νομικὸν καθεστῶς τῶν Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων τοῦ Α.Ν. 2039/1939	38
Γ'. Ἐν σχέσει πρὸς τὸ φορολογικὸν καθεστῶς τῶν Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων	39
Δ'. Ἐν σχέσει πρὸς τὴν δυνατὸτητα καὶ τοὺς ὄρους δανειοδοτήσεως τῶν Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων καὶ καταθέσεως τῶν διαθεσίμων αὐτῶν	40
Ε'. Ἐν σχέσει πρὸς τὴν τύχην τῶν παρὰ Τραπεζαῖς προπολεμικῶν εἰς δραχμὰς καταθέσεων τῶν Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων.	41
VI. Μέτρα διοικητικά, ἅτινα ὀφείλει νὰ λάβῃ προσθέτως ἡ Πολιτεία, διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς προστασίας καὶ ἀξιοποιήσεως τῶν Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων	42
VII. Ἐπίλογος	43

ΤΑ ΕΘΝΙΚΑ ΚΛΗΡΟΔΟΤΗΜΑΤΑ
ΚΑΙ ΑΙ ΠΡΟΣ ΑΥΤΑ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ¹

*Ἐξοχώτατε Κύριε Ὑπουργέ,
Κυρίαί, Κύριοι,*

Ι. Προσφώνησις,
εἰσαγωγή.

1. Χάριτας ὁμολογῶ καὶ θερμὰς εὐχαριστίας ἀπευθύνω πρὸς τὸν Πρόεδρον καὶ τὴν Διοίκησιν τῆς Ἑπειρωτικῆς Ἑταιρείας Ἀθηνῶν, διότι μοῦ ἐνεπιστεύθησαν τὴν ἐντολήν, ὅπως ἐρευνήσω καί, ἐνώπιον μιᾶς τόσοσιν ἐκλεκτῆς ὁμηγύρεως, ἀναπτύξω ἐν τόσοσιν σοβαρὸν καὶ σπουδαῖον, ἀπὸ ἀπόψεως κοινωνικῆς, οἰκονομικῆς, ἐκπολιτιστικῆς καὶ γενικώτερον αὐτόχρημα ἐθνικῆς, θέμα, οἷον εἶναι τὸ θέμα « Τῶν Ἑθνικῶν Κληροδοτημάτων καὶ τῶν πρὸς αὐτὰ ὑποχρεώσεων τῆς Πολιτείας ».

Τὸ θέμα τοῦτο, ὅλως ἰδιαζούσης σημασίας καὶ βαρῦτητος διὰ τὴν Ἑπειρον, εἶναι φυσικὸν νὰ ἀποτελῇ μονίμως τὸ ἀντικείμενον ἰδιαιτέρου ἐνδιαφέροντος τῶν Ἑπειρωτῶν, συνεπῶς δὲ καὶ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἑταιρείας αὐτῶν, ἐφόσον καὶ εἰς τὸν εὐγενῆ αὐτὸν τῆς ἐθνικῆς ἀμίλλης στίβον, ἦτοι τὸν τῶν Ἑθνικῶν Κληροδοτημάτων, ἡ εὐάνδρος Ἑπειρος κατέχει, ὡς ἱστορικῶς ἐπαληθεύεται, τὰ τε πρεσβεῖα καὶ τὰ πρωτεῖα. Πιστεύουν, ἐξ ἄλλου, οἱ Ἑπειρῶται καὶ διακηρύττουν, ὡς πρῶτοι ἀθλήσαντες καὶ διδάξαντες, ὅτι ἐὰν συνεχισθῇ καὶ ἀξιοποιηθῇ, κατὰ τὸν προσήκοντα

(1) Τὸ θέμα ἀνεπτύχθη κατὰ τὴν διάρκειαν ὁμιλίας, δοθείσης, ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Ἑπειρωτικῆς Ἑταιρείας Ἀθηνῶν καὶ ἐν τῷ πλαίσίῳ τῶν πνευματικῶν αὐτῆς ἐκδηλώσεων, κατὰ τὴν περίοδον 1967-1968, τὴν 20ὴν Μαρτίου 1968, ἡμέραν Τετάρτην καὶ ὥραν 8ην μ.μ. εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας Ἀθηνῶν, παρουσίᾳ τοῦ Ὑφυπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν κ. Σπυρίδωνος Λιζάρδου, καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου, Συμβούλων τῆς Ἐπικρατείας, Ὑπαλλήλων τοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν καὶ ἄλλων ἐπισήμων Ἑπειρωτῶν καὶ φίλων τῆς Ἑπείρου.

τρόπον καὶ εἰς τὸ ἀναγκαῖον μέτρον, ἡ εὐγενεστάτη αὐτῆ τοῦ ἔθνους ἐκδήλωσις, μέγα θὰ προκύψῃ καλόν, διὰ τὴν ἰδιαιτέραν αὐτῶν Πατρίδα, τὴν πολυπαθὴ Ἑπαιρον, καὶ διὰ τὴν ὅλην Χώραν γενικώτερον.

Ἐλπίζω νὰ μὴ διαφεύσω τὰς ἐπ' ἐμὲ στηριχθείσας προσδοκίας τῆς Ἑπαιρωτικῆς Ἑταιρείας καὶ ὑμῶν, Κυρίαί καὶ Κύριοι, παρακαλῶ, οὐχ ἤττον, νὰ κριθῶ ἐπιεικῶς, ἐν ὄψει τῶν εἰδικῶν δυσχερειῶν, τὰς ὁποίας ἐμφανίζει τὸ θέμα καὶ τοῦ, σχετικῶς μὲ τὴν ἕκτασιν καὶ τὸ βᾶθος αὐτοῦ, μικροῦ εἰς τὴν διάθεσίν μου τεθέντος χρόνου.

2. Εἶναι προφανές, ὅτι εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς Διοικήσεως τῆς Ἑπαιρωτικῆς Ἑταιρείας Ἀθηνῶν, ὅπως μοι ἀναθέσῃ, ἵνα ἐρευνήσω καὶ ἐνώπιον ὑμῶν ἀναπτύξω τὸ θέμα τῆς ἀποψινῆς ὁμιλίας, ἐβάρυνε τὸ γεγονός, ὅτι διετέλεσα ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν Τμηματάρχης καὶ ἐν συνεχείᾳ Διευθυντῆς τῆς παρὰ τῷ Ὑπουργείῳ Οἰκονομικῶν Διευθύνσεως Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων. Ἐν προκειμένῳ, οὐχ ἤττον, ὀφείλω ἐκ προοιμίου νὰ διευκρινίσω, ὅτι αἱ σκέψεις καὶ αἱ προτάσεις, τὰς ὁποίας, ἐπὶ τοῦ ὡς ἄνω θέματος, θέλω διατυπώσῃ ἐνώπιον ὑμῶν, κατὰ τὴν ἀποψινῆν ὁμιλίαν μου, ἀπηχοῦν τὰς προσωπικὰς μου ἐπ' αὐτοῦ ἀντιλήψεις καὶ οὐχὶ τῆς Δημοσίας Ὑπηρεσίας, εἰς ἣν ὀργανικῶς ἀνήκω.

**II. Τὰ Ἐθνικὰ
Κληροδοτήματα.
Α'. Ἐννοια.**

1. Ὀφείλομεν ἐν ἀρχῇ νὰ διευκρινίσωμεν τὰς ἐννοίας. Τί ἐννοοῦμεν λέγοντες « Ἐθνικὸν Κληροδοτήμα »; Κατὰ τὸν διδόμενον ἐν τῇ ἐπιστήμῃ τοῦ Δικαίου ὀρισμὸν, ὡς « Ἐθνικὸν Κληροδοτήμα » νοεῖται πᾶν ὄφελος, παρεχόμενον διὰ κληροδοσίας, ἤτοι διὰ διατάξεως τελευταίας βουλήσεως, περιεχομένης ἐν διαθήκῃ ἢ ἐν κωδικέλλῳ, μὴ συνιστώσης κληρονομικὴν ἐγκατάστασιν, εἰς τὸ ἔθνος ἢ τὸ Κράτος ἢ ἄλλο νομικὸν ἢ φυσικὸν πρόσωπον, πρὸς ἐκπλήρωσιν ἐθνικοῦ σκοποῦ. Κατ' ἐπέκτασιν, ὡς Ἐθνικὸν Κληροδοτήμα, νοεῖται πᾶν ὠφέλημα, παρεχόμενον, εἴτε διὰ διατάξεως τελευταίας βουλήσεως, ἤτοι κληρονομίας, κληροδοσίας, καθολικοῦ καταπιστεύματος, αἰτίᾳ θανάτου δωρεᾶς, εἴτε διὰ πράξεως ἐν ζωῇ ἤτοι δωρεᾶς, πρὸς τὸ ἔθνος ἢ τὸ Κράτος ἢ τὸν Δῆμον ἢ

τὴν Κοινότητα ἢ ἄλλο νομικὸν ἢ φυσικὸν πρόσωπον, πρὸς ἐκπλήρωσιν, εἰς τὸ διηνεκές ἢ ἐφ' ὠρισμένην διάρκειαν χρόνου ἢ ἐφ' ἅπασι, κοινωφελοῦς σκοποῦ, ἢ τοι σκοποῦ κρατικοῦ, εκπαιδευτικοῦ, θρησκευτικοῦ, φιλανθρωπικοῦ καὶ καθόλου ἐπωφελοῦς εἰς τὸ κοινόν.

Β' Ἱστορικὴ ἄποψις.

1. Ἀπὸ ἱστορικῆς ἀπόψεως ἐξετάζοντες τὸν θεσμόν, παρατηροῦμεν, ὅτι οὗτος ἐμφανίζεται ἀπὸ τοὺς πρώτους ἱστορικοὺς χρόνους τῆς Ἀρχαιότητος, συνεχίζεται ἀδιαπτῶτως ἀναπτυσσόμενος καὶ ἐδραιούμενος κατὰ τοὺς Ἑλληνιστικοὺς χρόνους, τὴν περίοδον τοῦ Βυζαντίου, τὴν περίοδον τῆς μακραίωνος τοῦ Ἑθνους δουλείας καὶ τὴν περίοδον μετὰ τὴν Ἀνεξαρτησίαν, μέχρι τῶν ἡμερῶν μας.

2. Οἱ εὐποροὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα συνεισφέρουν οἰκειοθελῶς, διὰ τὴν συντήρησιν τῶν στρατῶν τῶν πόλεων αὐτῶν, χρηματοδοτοῦν ἐξ ἰδίων τὰς ἐπιχειρουμένας ἐστρατείας, καταβάλλουν τὰς δαπάνας τῶν διαφόρων θρησκευτικῶν ἑορτῶν ἢ ἀθλητικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν ἀγώνων, χορηγοῦν τὰς θεατρικὰς παραστάσεις, συντηροῦν ἰδρύματα, διὰ τὴν περίθαλψιν τῶν ξένων, τῶν ἀσθενῶν, τῶν πτωχῶν καὶ τῶν γερόντων. Γενικῶς, οἱ ἀρχαῖοι ἡμῶν πρόγονοι, ἐφόσον ἠπόρουσαν, ἦσαν γενναῖοι δωροὶ, τόσον ὑπὲρ τῆς πόλεως, ὅσον καὶ ὑπὲρ τῶν συμπολιτῶν αὐτῶν.

3. Εἰδικώτερον ἀναφέρομεν, ὅτι ὁ γνωστὸς ἱστορικὸς τῆς ἀρχαίας φιλοσοφίας Διογένης ὁ Λαέρτιος, εἰς τὸ ἀξιόλογον ἔργον αὐτοῦ «Φιλοσόφων βίων καὶ δογμάτων συναγωγὴ», διέσωσεν ἐξ διαθήκας φιλοσόφων, διὰ τῶν ὁποίων καταλείπονται κληροδοτήματα ἢ συνιστῶνται δωρεαὶ ὑπὲρ κοινωφελῶν σκοπῶν. Οὕτως ὁ μαθητὴς καὶ διάδοχος τοῦ Ἀριστοτέλους, ἐν τῇ περιπατητικῇ Σχολῇ, Θεόφραστος, ἀποθνήσκων τῷ 287 π.Χ. εἰς ἡλικίαν 85 ἐτῶν, δὲν παρέλειψε νὰ ἐνθυμηθῇ εἰς τὴν διαθήκην αὐτοῦ τοὺς μαθητὰς καὶ φίλους, ὀρίσας ἐν αὐτῇ τ' ἀκόλουθα: «Τὸν δὲ κῆπον καὶ τὸν περίπατον καὶ

τὰς οἰκίας τὰς πρὸς τῷ κήπῳ πάσας δίδωμι τῶν γεγραμμένων φίλων καὶ τοῖς βουλομένοις συσχολάζειν καὶ συμφιλοσοφεῖν ἐν αὐτῷ». Ἴδου ἐν ἐκ τῶν πρώτων τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας, ὑπὲρ τῆς ἐκπαιδεύσεως, Ἑθνικὸν Κληροδοτήμα.

Ἡ χορηγία, ἐξ ἄλλου, μία, ὡς γνωστόν, τῶν τακτικῶν λειτουργιῶν εἰς τὰς ἀρχαίας Ἀθήνας, καθ' ἣν οἱ πλουσιώτεροι τῶν Ἀθηναίων, «τῶν ἐχόντων οὐσίαν ὑπὲρ τὰ τρία τάλαντα», ἀνελάμβανον τὴν δαπάνην, τὴν ἀπαιτουμένην διὰ τὸν χορὸν τὸν δραματικόν, τὸν γενόμενον ἐν τῷ θεάτρῳ, κατὰ τὴν ἐορτὴν τῶν Διονυσίων, τί ἄλλο ἦτο, εἰμὴ μία ἐν ζωῇ δωρεὰ ὑπὲρ κοινωφελοῦς σκοποῦ, ἦτοι μία ἔθνικὴ δωρεά;

Οἱ χορηγοὶ (509/508 π.Χ.) καὶ μεταγενεστέρως, μετὰ τὸν Ἀλέξανδρον, οἱ ἀγωνοθέται διηγωνίζοντο φιλοτίμως ποῖος θὰ ἐξεπλήρου τὴν λειτουργίαν κατὰ τρόπον πλουσιώτερον, μὲ μόνην ἀμοιβὴν αὐτῶν τὴν ἀναγραφὴν τοῦ ὀνόματός των, ὡς νικητῶν χορηγῶν, καὶ τῆς φυλῆς των ἐπὶ τοῦ «τρίποδος». Τὸ ἐν Ἀθήναις, σωζόμενον γνωστόν μνημεῖον τοῦ Λυσικράτους, χορηγοῦ τῆς Ἀκαμαντίδος φυλῆς (335/334 π.Χ.), καὶ αἱ μαρμάρινοι πλάκες, αἵτινες ἀνεύρισκονται, ἰδίᾳ παρὰ τὸν χῶρον τοῦ Θεάτρου τοῦ Διονύσου, μὲ σωρείαν ὀνομάτων νικησάντων χορηγῶν, ποιητῶν καὶ τῶν δραμάτων αὐτῶν, ἀποτελοῦν μίαν ζῶσαν καὶ εὐγλωττον μαρτυρίαν, διὰ τὴν εὐγενῆ ταύτην φιλόπολιν καὶ φιλοπάτριδα παράδοσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους. Τὰ ἐπιβλητικά, ἐξ ἄλλου, λείψανα τοῦ θεάτρου τοῦ Ἡρώδου τοῦ Ἀπτικοῦ, εἰς τὴν νοτιοδυτικὴν κλιτὴν τῆς Ἀκροπόλεως (161 μ.Χ.), ἀποτελοῦν ἑτέραν πειστικὴν μαρτυρίαν τῆς πρὸς τὴν πόλιν τῶν Ἀθηναίων μεγάλης ἀγάπης τοῦ μεγάλου τούτου εὐεργέτου τῶν τε Ἀθηναίων καὶ πλείστων ἄλλων πόλεων τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ πλήρη ἀπόδειξιν τῆς ἀδιακόπου συνεχείας εἰς τὴν ἰδίαν ἔθνικὴν ταύτην παράδοσιν. Ὁ ἐξ εὐγενοῦς καὶ παλαιᾶς ἀθηναϊκῆς οἰκογενείας καταγόμενος, πλούσιος καὶ λόγιος οὗτος

Ἰθνηαῖος, ἐστόλιζε καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸν βίον (2ον μ.Χ. αἰῶνα), δι' ἐπιβλητικῶν οἰκοδομημάτων καὶ ἔργων τέχνης ὄχι μόνον τὰς Ἀθήνας, ἀλλὰ καὶ τὰ Μέγαρα, τὴν Εὐβοίαν, πόλεις τῆς Βοιωτίας καὶ τῆς Πελοποννήσου. Ἄνωκοδόμησεν ὀλόκληρον πόλιν εἰς τὴν Ἡπειρον, ἣ ὅποια εἶχε καταπέσει ἐκ σεισμοῦ. Κατεσκεύασεν ἐκ μαρμάρου τὰς δεξαμενὰς τῶν λουτρῶν τῶν Θερμοτυλῶν, μεγαλοπρεπὲς ὑδραγωγεῖον εἰς Ὀλυμπίαν, θαυμάσιον Ὠδεῖον εἰς Κόρινθον. Ἐκόσμησε τὸ Στάδιον τῶν Δελφῶν, διὰ πευτελικῶν μαρμάρου καὶ τὸν Ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος εἰς τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου μὲ πλείστα ἀγάλματα. Ἰδρυσεν πολλὰ ἄλλα μνημεῖα καὶ ναοὺς εἰς τὴν Ἀττικὴν. Ἐν Ἀθήναις, ὁ Ἡρώδης ὁ Ἀττικὸς ἐπεχορήγη δι' ἡγεμονικῶν δωρεῶν τὰς ἑορτὰς τῶν Παναθηναίων καὶ λοιπὰς ἀθηναϊκὰς ἑορτὰς. Κατεσκεύασεν, ἐν ἔτει 161 μ.Χ., εἰς μνήμην τῆς θανούσης προσφιλοῦς συζύγου αὐτοῦ Ρηγίλλης, τὸ «ἀξιολογώτατον» —κατὰ Πausανίαν— οἰκοδόμημα τοῦ κάτωθεν τοῦ Παρθενῶνος μεγαλοπρεποῦς Ὠδείου ἢ ἐστεγασμένου θεάτρου, διὰ μουσικὰς συναυλίας καὶ θεατρικὰς παραστάσεις. Ἄνακατεσκεύασεν ἐπίσης τὸ πέραν τοῦ Ἰλισσοῦ Παναθηναϊκὸν Στάδιον (140 μ.Χ.), τὸ ὅποῖον ἐπροίκισε μὲ μαρμάρινα ἐδώλια. Δέκα ἑπτὰ αἰῶνας βραδύτερον, τῷ 1894, τὴν σκυτάλην τῆς παραδόσεως ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ ἀναλαβὼν, ὁ μέγας τοῦ ἔθνους εὐεργέτης, ἠπειρώτης Γεώργιος Ἀβέρωφ, ἀνεκαίνισεν ἐκ βάρων, ἀλλὰ βάσει τοῦ παλαιοῦ σχεδίου, τὸ ἀρχαῖον τοῦτο Στάδιον καὶ ἐπροίκισε τὰς σημερινὰς Ἀθήνας μὲ ἓν ἐκ τῶν σημαντικωτέρων μνημείων αὐτῶν.

4. Ἡ παράδοσις αὕτη συνεχίζεται ἀδιαλείπτως κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους, μὲ τὰ «λαγῆτα», τὰ «πρεσβεῖα», τὰ «καταλιμπανόμενα», ἧτοι τὰς ὑπὲρ κοινωφελῶν σκοπῶν καταλειπομένας κληρονομίας, κληροδοσίας καὶ δωρεάς, ἰδίᾳ ὑπὲρ θρησκευτικῶν καὶ φιλανθρωπικῶν σκοπῶν, ἀλλὰ καὶ ἄλλων.

Εἰς τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ Βυζαντίου, βαθέως ἐπηρεασμένου ἀπὸ τοὺς θεσμοὺς τῆς Ρώμης, αἱ HONORES CUM DIGNITATIS GRADU, ἧτοι ἡ δωρεὰν παροχὴ ὑπη-

ρσίας ἢ περιουσίας, ὑπὸ τῶν εὐπόρων πολιτῶν, εἰς τὸ Κράτος ἢ τὴν Κοινότητα, σαφῆς συνεχεία τῶν λειτουργιῶν τῆς ἀρχαιότητος, ἀποτελεῖ καὶ εὐρέως διαδεδομένον θεσμὸν αὐτοῦ. Ἡ μεσοβυζαντινὴ ἐποχὴ ἐγνώρισε τὰς ἐπιηρείας, λειτουργικοῦ, ἀλλὰ καὶ περιουσιακοῦ περιεχομένου, διακρινόμενας εἰς τὰ μιτᾶτα καὶ τὰ ἀπλήκτα, ἥτοι τὴν οἰκιοθελῆ παραχώρησιν καταλύματος εἰς στρατιωτικούς καὶ τὴν καταβολὴν χρειωδῶν ὑπὲρ τοῦ στρατοπέδου (ἀπλήκτου), τὴν ἐπίθεσιν μονοπροσώπων, ἥτοι τὴν διάθεσιν ψιλῶν στρατιωτῶν καὶ ναυτῶν, καὶ τὴν σιτάρκησιν κάστρων. Ἀργότερον αἱ λειτουργίαι αὗται ἀπώλεσαν τὸν ἐθελοντικὸν χαρακτήρα τῶν λειτουργιῶν καὶ κατέστησαν ὑποχρεωτικαὶ εἰσφοραὶ τῶν εὐπόρων πολιτῶν, ὑπὲρ τοῦ Κράτους.

Αἱ πλούσιαι κυρίαι τοῦ Βυζαντίου ἴδρουν ἐξ ἰδίων καὶ συνετήρουν ποικίλα φιλανθρωπικὰ ἰδρύματα, ἅτινα τακτικῶς ἐπεσκέπτοντο καὶ ἐκ τοῦ πλησίον ἐπέβλεπον. Συνήθως ἰδρύνοντο, ἀπὸ τὰς πλουσίας δωρεὰς τῶν εὐπόρων, ξενῶνες, νοσοκομεῖα, γηροκομεῖα καὶ πτωχοτροφεῖα.

Ὁ σεβασμὸς, ἐξ ἄλλου, καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν μοναχικὸν βίον ἐξεδηλοῦτο διὰ λίαν σημαντικῶν δωρεῶν πρὸς τὰς ἱεράς Μονάς. Ὡς πρῶτον καὶ ἐξαιρετικὸν ὑπόδειγμα φιλανθρωπικοῦ ἰδρύματος, ἀναφέρεται τὸ ἴδρυθὲν ἐν Καισαρείᾳ ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, γνωστὸν ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἰδρυτοῦ, ὡς «Βασιλείας». Γενικῶς δύναται νὰ λεχθῆ καὶ ἐν προκειμένῳ, ὅτι «ὁ μελετητῆς τῆς βυζαντινῆς ἱστορίας θὰ διακρίνη, εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Βυζαντινοῦ, τὴν ψυχὴν τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνοῦ καὶ εἰς πᾶσαν ἐκδήλωσιν αὐτοῦ, ἰδιωτικὴν, πνευματικὴν ἢ κοινωνικὴν, ἀντίστοιχον ἀνάμνησιν τοῦ βίου τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων».

5. Κατὰ τὴν σκοτεινὴν περίοδον τῆς δουλείας τοῦ Ἑθνους, οἱ ἐθνικοὶ εὐεργεταί, δωρηταὶ καὶ κληροδόται, ἐξασφαλίζουν, διὰ τῶν ὑπὲρ ἐθνικῶν σκοπῶν δωρεῶν, κληρονομιῶν καὶ κληροδοσιῶν αὐτῶν, τὴν ἐπιβίωσιν τῆς Φυλῆς, συντη-

ροῦν καὶ τονώνουν τὴν ἐθνικὴν συνείδησιν, προπαρασκευάζουν τὴν ἀφύπνισιν τοῦ Γένους καὶ τὴν ἐπανάστασιν κατὰ τοῦ ξένου τυράννου, τὴν ὁποίαν καὶ χρηματοδοτοῦν ἀφειδῶς. Οἱ σκοποὶ οὗτοι ἐπιτυγχάνονται, διὰ τῆς ἀναπτύξεως εἰς τὰς Κοινότητας συστήματος Κοινωνικῆς Προνοίας, διὰ τῆς ἐνισχύσεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἰδίᾳ τῆς Παιδείας τοῦ Ἔθνους. Οὕτως, ἐνδεικτικῶς ἀναφέρομεν, ὅτι, ἤδη ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 16ου αἰῶνος, Ἕλληνες ἔμποροι συντηροῦν εἰς τὴν Ἑνετιαν Ἑλληνικὸν Γυμνάσιον. Τῷ 1647, ὁ ἠπειρώτης Ἐπιφάνιος Ἠγούμενος καταλείπει σημαντικὸν κληροδότημα ὑπὲρ τῶν σχολῶν Ἰωαννίνων καὶ Ἀθηνῶν. Τῷ 1653, ὁ ἐκ Βερροίας Ἰωάννης Κωττούνιος διαθέτει ὀλόκληρον τὴν περιουσίαν αὐτοῦ πρὸς ἴδρυσιν, ὡς παραρτήματος εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Πάδοβας, τοῦ περιφήμου «Κωττουνιακοῦ Ἑλληνομουσείου», διὰ νὰ τρέφονται καὶ νὰ ἐκπαιδεύωνται ἐν αὐτῷ ὀκτῶ Ἕλληνες σπουδασταί. Ἀρχὰς τοῦ 18ου αἰῶνος, ὁ ἱερομόναχος Γρηγόριος Σωτήρης ἰδρύει, ἰδίαις δαπάναις ἐν Ἀθήναις, τὸ «Φροντιστήριον ἑλληνικῶν μαθημάτων», ἐπιχορηγηθὲν μεταγενεστέρως ὑπὸ τῶν ἐν Ἑνετίᾳ ἐγκατεστημένων Γεωργίου Μέλου καὶ Στεφάνου Ρούτου. Τῷ 1750, κτίζει, ὁμοίως ἐν Ἀθήναις, σχολὴν ὁ ἐν Ἑνετίᾳ Ἀθηναῖος ἔμπορος Ἰωάννης Ντέκας. Τὸ προβάδισμα ὅμως εἰς τὴν προσπάθειαν τῆς, διὰ τῆς Παιδείας, ἐθνικῆς ἀναγεννήσεως, ἔχουν τὰ Ἰωαννίνα. Πλὴν τοῦ ἀνωτέρω μνημονευθέντος σημαντικοῦ, ὑπὲρ τῶν σχολῶν τῶν Ἰωαννίνων, κληροδοτήματος τοῦ Ἐπιφανίου Ἠγουμένου (1647), ὁ ἐν Ἑνετίᾳ πλούσιος ἠπειρώτης Μάνος Γκούμας διαθέτει εἴκοσι (20) χιλιάδας δοκᾶτα, διὰ τὴν ἴδρυσιν σχολῆς ἐν Ἰωαννίνοις, ἐνισχυθείσης μεταγενεστέρως ὑπὸ τῶν ἐπίσης ἠπειρωτῶν ἀδελφῶν Λάμπρου καὶ Σίμωνος Μαρούτση, τοῦ Γεωργίου Ντήλιου καὶ τοῦ Ζώη Καπλάνη. Οὕτως, χάρις εἰς τὸν πατριωτισμὸν καὶ τὴν γενναιοδωρίαν τῶν ὡς ἄνω καὶ ἄλλων πολλῶν ἐκλεκτῶν τῆς εὐάνδρου Ἠπείρου τέκνων, τὰ Ἰωαννίνα ἀποβαίνουν τὸ σημαντικώτερον ἐκπαιδευτικὸν κέντρον τῆς ὑποδοῦ-

λου Ἐλλάδος. Ἄλλοι πατριῶται καὶ εὐγενεῖς δωρηταὶ ἰδρύουν ἢ ἐνισχύουν σχολὰς εἰς μικρότερα κέντρα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Οὕτως, ὁ Χατζῆ Λέων Χρήστου, πλὴν ἄλλων κοινωνικῶν σκοπῶν, ἐνισχύει τὰς σχολὰς Ἀργυροκάστρου, ὁ Σαρῆ Παντελῆς ἰδρύει εἰς τὴν Σμύρνην τὴν «Εὐαγγελικὴν Σχολήν», ὁ Βενιαμὴν ὁ Λέσβιος ἰδρύει σχολὴν εἰς τὰς Κυδωνίας, ὁ Σπυρίδων Ρίζος εἰς τὴν Λάκκαν τοῦ Δελβίνου, ὁ Γεώργιος Θεοφάνης εἰς τὴν Πρέβεζαν, ὁ Σταμάτιος Ροῦφος εἰς τὴν Λεβάδειαν, οἱ Γεώργιος Γούνας καὶ Ἀσημάκης Λεονάρδος εἰς Δημητσάναν, ὁ Ἀνδρέας Κασῆς εἰς Πάτμον, Ἰωάννινα καὶ Ἀθήνας. Ἄλλοι, τέλος, ἰδρύουν σχολὰς εἰς τὸ Μέτσοβον, τὰ Τρίκαλα, τὴν Λάρισαν, τὴν Ἀνδριανούπολιν, τὴν Σίφνον, τὴν Ζαγορὰν καὶ ἀλλαχοῦ.

Πέραν τῆς Κοινωνικῆς Προνοίας, τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Παιδείας, οἱ εὐποροὶ Ἕλληνες ἐνίσχυσαν παντοιοτρόπως τὸν ἀπελευθερωτικὸν ἀγῶνα τῶν ἀρματωλῶν καὶ κλεφτῶν, ἀργότερον δὲ αὐτὴν ταύτην τὴν Ἐπαναστάσιν.

Εἶναι γνωστὸν, ὅτι ἡ Ἐταιρεία τῶν Φιλικῶν, ἡ πρώτη μυστικὴ ἑλληνικὴ εἰσαγγελία (1814), πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ὀργανώσεως καὶ ἀξιοποιήσεως τῶν δυναμειῶν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, διὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν του ἀπὸ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ, ὀφείλει τὴν ὑπαρξίν καὶ τὴν ἀποτελεσματικὴν δρᾶσιν αὐτῆς εἰς τὴν πρωτοβουλίαν καὶ τὴν γενναιοδωρίαν εὐπόρων ἑλλήνων τῶν ἑλληνικῶν Κοινοτήτων τοῦ ἐξωτερικοῦ. Οὕτως ἀναφέρεται χαρακτηριστικῶς ὑπὸ τοῦ ἱστορικοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως ἀειμνήστου ἀκαδημαϊκοῦ Διονυσίου Κοκκίνου, (Διονυσίου Α. Κοκκίνου, Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπαναστάσις. Ἐκδ. Οἶκος Μέλισσα, Ἀθήναι, 1956-1960), ὅτι ὁ Παναγιώτης Σέκερης, μεγάλεμπορος εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀποδεχθεὶς μετὰ συγκινήσεως τὴν μῆσιν αὐτοῦ εἰς τὴν Ἐταιρείαν, προσέφερεν, ὡς πρῶτην ἐνίσχυσιν αὐτῆς, δέκα χιλιάδες γρόσια, ἤτοι—προσθέτει—«ποσὸν ἐκπληκτικὸν ἀπέναντι ἐκείνων πού προσεφέροντο ὡς τότε». «Τότε—γράφει περαιτέρω ὁ Φιλήμων—ὁ Σκουφᾶς καὶ ὁ Ἀναγνωστόπουλος—μεταξὺ τῶν ἰδρυτῶν καὶ βασικῶν στελεχῶν τῆς Ἐταιρείας, ἐπίστευσαν εἰς τὴν ἀσφαλῆ πρόοδον τῆς Ἐται-

ρείας, ὄχι τόσο διὰ τὸ μέγα ποσὸν τῆς προσφορᾶς τοῦ Σέκερη, ὅσον κυρίως διὰ τὴν ἐπίδειξιν τοῦ ἑλληνικοῦ φρονήματος». Ἄλλὰ καὶ ἐν συνεχείᾳ — προσθέτει ὁ Διον. Κόκκινος — εἰς κάθε ἀνάγκην ὁ Παναγιώτης Σέκερης «ἤνοιγε τὸ χρηματοκιβώτιον καὶ ἐμετροῦσε διαρκῶς», ἀναδειχθεὶς ὁ μέγας χορηγὸς τῆς Ἑταιρείας.

Ἄλλὰ καὶ πλείστων ἄλλων ἐνθέρμων ἑλλήνων πατριωτῶν, ὡς τῶν Δηληγιαναίων, τῶν Νοταραίων καὶ πλείστων ἄλλων αἱ περιουσίαι κυριολεκτικῶς ἐρημάχθησαν, χάριν τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος τοῦ Ἑθνους. Ἡ χήρα τοῦ ἔθνικοῦ ἀγωνιστοῦ Παν. Καραβᾶ, διαθέσασα τὴν περιουσίαν αὐτῆς εἰς τὴν καταβολὴν τῶν δαπανῶν τοῦ Στρατοῦ, ὅστις ἐπολέμησεν εἰς τὰ Δερβενάκια, περιῆλθεν εἰς τοιαύτην ἔνδειαν, εἰς τὸ τέλος τοῦ Ἑθνικοῦ Ἀγῶνος, ὥστε νὰ ζητῆ, ἀπὸ τὴν Διοίκησιν τοῦ νεοπαγοῦς Κράτους, βοήθειαν διὰ νὰ ἀναθρέψῃ τὰ παιδιά της. Ἡ Μαντῶ Μαυρογένους, ἀφοῦ ἐσπατάλησεν εἰς τὴν ἀγάπην καὶ τὸ πάθος της διὰ τὴν ἐλευθερίαν τὴν περιουσίαν της, χρηματοδοτοῦσα τὰς ἐστρατείας εἰς τὰ Δερβενάκια, τὸ Νεόκαστρον καὶ ἄλλους τόπους τῆς Πελοποννήσου, ἔφθασεν — ὡς γράφει ὁ Διον. Κόκκινος — τὸ 1828, διαμένουσα εἰς πτωχὸν δωμάτιον τοῦ Ναυπλίου, τὸ ὁποῖον τῆς εἶχε παραχωρήσει ὁ Φωτομάρας, νὰ ζητῆ ἀπὸ τὸν Καποδίστριαν δύο τάλληρα διὰ τὸν ἐπιούσιον, φιλοξενηθεῖσα τελικῶς παρὰ φιλοστόργου συγγενικῆς οἰκογενείας εἰς τὴν Πάρον καὶ «προσπαθοῦσα νὰ λησμονήσῃ καὶ αὐτὰ καὶ ἄλλας πληγὰς», ὡς χαρακτηριστικῶς προσθέτει ὁ αὐτὸς ἱστορικός.

6. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν καὶ τὴν σύστασιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου, νέα, ἀτελεύτητος, ἔρχεται ἡ νὰ προστεθῇ εἰς τὴν παλαιάν, σειρὰ ἑθνικῶν εὐεργετῶν, σπευδόντων νὰ ἐπουλώσουν τὰς πληγὰς τῆς αἵμασσοῦσης πατρίδος, νὰ καλύψουν τὰς πρώτας καὶ ἐπείγουσας ἀνάγκας αὐτῆς εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς ἑθνικῆς ζωῆς, ἰδίᾳ δὲ πάντοτε εἰς τὸν τομέα τῆς Κοινωνικῆς Πρόνοιας, τῆς ὀρθοδόξου Χριστιανικῆς Πίστεως, τῆς Παιδείας, ἀλλὰ καὶ τῆς Ἑθνικῆς Ἀμύνης, συντρέχοντες οὕτω τὴν προσπάθειαν τῶν πρώ-

των Κυβερνητῶν αὐτῆς, ὅπως ὀρθοποδήσῃ ὁ ἀρχικὸς πυρὴν τῆς ἐλευθέρως Πατρίδος, ὡς βᾶσις καὶ ἀφετηρία τῶν μετέπειτα ἀγώνων ἀπελευθερώσεως τῶν ὑποδούλων τμημάτων αὐτῆς καὶ τῆς πραγματοποιήσεως τῶν ὑψηλῶν ἰδανικῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀγώνων καὶ ἰδανικῶν ὑπὲρ τῶν ὁποίων ἀφειδῶς προσφέρουν ὀλοκλήρους περιουσίας, κτηθείσας δι' ἐπιμόχθων προσπαθειῶν καὶ σκληρῶν στερήσεων τῆς ὅλης ζωῆς των.

Πλεῖστοι κοινωφελεῖς σκοποὶ καὶ ἔργα δὲν θὰ ἐπραγματοποιούντο, ἄνευ τῶν ἠπειρωτῶν Νικολάου Ζωσιμαῖ, τῶν ἀδελφῶν Κωνσταντίνου καὶ Εὐαγγέλη Ζάππια, τοῦ Γεωργίου Ἀβέρωφ, τοῦ Ἀποστόλου Ἀρσάκη, τοῦ Γεωργίου Χατζηκώνστα, τοῦ Ἰωάννου Δόμππολη, τοῦ Ἰωάννου Μπάγκα, τοῦ Γεωργίου Ριζάρη, τοῦ Σίμωνος Σίνα. Τὸ Ζάππειον Μέγαρον, μετὰ τῆς περιοχῆς του, τὸ Ζάππειον Παρθεναγωγεῖον Κωνσταντινουπόλεως, τὸ Ἀρσάκειον Παρθεναγωγεῖον Ψυχικοῦ, τὸ Τοσίτσειον Ἀθηνῶν, ἡ Ἀκαδημία, τὸ Πανεπιστήμιον, τὸ Πολυτεχνεῖον, τὸ Ἀστεροσκοπεῖον, ἡ Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη, τὸ Ἐθνικὸν Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον, τὸ Βαρβάκειον Λύκειον, ἡ Γεωργικὴ Σχολὴ καὶ ὁ Βοτανικὸς Κήπος, ἡ Βασσάνειος Ναυτικὴ Σχολή, τὸ Ὀρφανοτροφεῖον Χατζηκώνστα, τὸ Στάδιον, τὸ Ὠδεῖον, ἡ Σχολὴ τῶν Εὐελπίδων, τὸ Ἐφηβεῖον (φυλακαὶ) καὶ τὸ θωρηκτὸν «Ἀβέρωφ», ἡ Ριζάρειος Σχολὴ καὶ ἄλλα πολλὰ κοινωφελῆ ἰδρύματα καὶ ἔργα ὀφείλονται εἰς τὸν πατριωτισμὸν καὶ τὴν γενναιοδωρίαν τῶν ἐκλεκτῶν αὐτῶν ἑλλήνων.

7. Ἡ φιλόπατρις καὶ φιλάνθρωπος αὕτη παράδοσις συνεχίζεται ἀδιάπτωτος μέχρι τῶν ἡμερῶν μας. Ἐν ἠπειρῷ, διὰ τῶν ἔθνικῶν εὐεργετῶν καὶ δωρητῶν ἀδελφῶν Ζωσιμαδῶν, Χαρ. Λώλη, Βασ. Βασιλαῖ, Θεοδ. Περβάνογλου, Κυρ. Μανίκα, Μιχ. Τοσίτσα, Νικ. Πίχτου, Αἰκατ. Γοργόλη, Εἰρ. Σταλημέρου, Νικ. Πριοβόλου, Ἀλεξ. Ζάρα, Μιχαὴλ Ἀναγνωστοπούλου, Ἄντ. Σούρλα, Βασ. Ἐξάρχου, Χαρίση Ζήκου, Ἰωάννου Λούλη, Γεωργίου Σταύρου, Αἰκατερίνης Τζέτζου, Ἐλένης Ζωγράφου, Βασιλείου Πυρσινέλλα, τῆς τελευταίας ἀναγγελθείσης μεγάλης τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ εὐεργε-

τιδος ἐκ Καντζίκου Ἰωαννίνων, Ἀλεξάνδρας Δημ. Μακρῆ καὶ ἄλλων.

Ἐν Μακεδονίᾳ, διὰ τῶν Δημ. Σκαπέρδα, Χαρίση Θεογένους, Παύλου καὶ Δημητρίου Χαρίση, Ζήνωνος Παπαναστασίου, Ἰωάν. Παπάφη, Λυσ. Κουταντζόγλου, Πέτρου Χρυσοχόου, Θεοδ. Πουλίδη, Χρυσῆς Παπαδημοπούλου, Χρήστου Μανώλη, Θεοδώρου Παπαδοπούλου καὶ ἄλλων. Ἐν Θράκῃ, διὰ τοῦ Ἰωάννου Μανδαλίδη καὶ ἄλλων. Ἐν Θεσσαλίᾳ, διὰ τῶν Δημ. Πολυμέρη, Σοφ. Ἀχιλλοπούλου, Νικ. Τσιτσιλιανοπούλου, Νικ. Στακοῦ, Ἀγγελικῆς Λάππα, Γεωργ. καὶ Ἀθανασίου Νικοδήμου, Ἀθαν. Βαφειάδη, Προκ. Κουκουλάρη, Δωροθέου Σχολάρη, Θωμᾶ Πολυκάρπου, Δημ. Ἡρακλείδου καὶ ἄλλων. Ἐν Στερεῶ Ἑλλάδι, διὰ τῶν Σωτ. Κόκκαλη, Νικ. Γιαγτζῆ, Ἰω. Δελμούζου, Γεωργ. Κοττοροῦ, Θεοχάρη Κότσικα καὶ ἄλλων. Ἐν Ἀθήναις καὶ Πειραιεῖ, διὰ τῶν Ἰωάννου Βαρβάκη, Βασιλείου Μελά, Ἰωάννου Μπάγκα, Ἀντωνίου Παπαδάκη, Λάμπρου Βεΐκου, Ἐλενας Βενιζέλου, Δημητρίου Δημητριάδη, Ἀλεξάνδρου Διομήδους, Σταματίου Βούρου, Γεωργίου Γρίβα-Διγενῆ, Ἀγγέλου Γουλανδρῆ, Σοφίας Σαριπόλου, Μαρίας Στάη, Γαβριήλ Κουρτέση, Δημητρίου Μακρυγιάννη, Κων/νου Μιμικοπούλου, Μαθιοῦ Μακκᾶ, Εὐγενίας Κούζα, Μιλτιάδου Ἐμπειρικού, Κων/νου Κούσολα, Γεωργίου Γραβάση, Νικολάου Ἀλεξιάδη, Ἄριστ. Διπλάρη, Ζωρζῆ Δρομοκαίτη, Ἐλένης Τσάνα ἢ Ζάννα, Ἀγλαίας Κυριακοῦ, Εὐγενίου Εὐγενίδη, Ἀγγέλου Μεταξᾶ, Ἰωάννου Χατζηκυριακοῦ, Σταματίου Βαφειαδάκη, Ἄλκ. Σεράφη καὶ ἄλλων. Ἐν Πελοποννήσῳ, διὰ τῶν Σπυρ. Ἀλεξανδράκη, Πηνελόπης Ἀναστασιάδου, Ἀθαν. Ματάλα, Θεοδ. Τριάντη, Γεωργ. Θερμογιάννη, Δημ. καὶ Βασ. Μαραγκοπούλου, Σταύρου Μπαρμπίκα, Ἰωάν. Ζαγιᾶ, Ἰωάν. Κυριακοῦ, Θεοχάρη Κολοβέα, Δημ. Ἀθανασιάδου, Ὀδυσ. Γεληνιώτη, Νικολάου Χιώτη καὶ ἄλλων. Ἐν Κρήτῃ, διὰ τῶν Ἀνδρέου καὶ Μαρίας Καλοκαιρινοῦ, Ἐμμ. Γαλανάκη, Ἰωάν. Καμπάνη, Γεωργ. Τρανταλίδη, Ἰω. Δαμβέργη, Βίκτωρος Καπετανάκη καὶ ἄλλων. Ἐν Ἐπτανήσῳ, διὰ τῶν Ἰω. Δαμίρη, Διον. Μιγγῆ, Ἐλένης Μουσενίγου, Παναγῆ καὶ Ἀντωνίας

Μαντζαβινάτου, Μιχαήλ καὶ Παναγῆ Βαλλιάνου, Μαρίνου Κοργιαλλένιου, Ἰω. Γερολυμάτου, Πάνου καὶ Γεωργίου Πολίτη, Ἀναστασίου Λιβιεράτου καὶ ἄλλων. Ἐν Λέσβῳ, διὰ τῶν Ἀποστ. Σημαντήρη, Ἄνδρ. Κατσακούλη, Γεωργ. Βοστάνη, Γρηγ. Ρουσέλλη, Νικολάου Μητρέλια, Βασ. Καμπᾶ, Χαραλάμπους Ἀγγελέτου, Βασ. Μπουλούτη, Εὐσ. Ξανθίδη, Γεωργ. Βουνάτσου καὶ ἄλλων. Ἐν Χίῳ, διὰ τῶν Ἰωάννου καὶ Ἰουλίας Σκαρμαγκᾶ, Ζωρζῆ Μιχαηλοῦ, Ἀριστείδου Χωρέμη καὶ ἄλλων. Ἐν Κυκλάδαίς, διὰ τῶν Χρήστου καὶ Χρηστίνης Γαρυφάλλου, Σταματίου Βαφειαδάκη, Ἰωάν. Βαρδάκα, Γεωργ. Ἀφεντάκη καὶ ἄλλων. Ἐν Δωδεκανήσῳ, διὰ τῶν Μίνως Βενετοκλή, Ἐμ. Δρακίδη, Νικ. Βούβουλη, Οὐρανίας Κουσουρελάκη-Σεβαστοπούλου καὶ ἄλλων.

Ἄς συγχωρεθῆ ἡμῖν ἡ ἀδυναμία, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρισκόμεθα, λόγῳ τοῦ περιωρισμένου εἰς τὴν διάθεσιν ἡμῶν χρόνου, νὰ μνημονεύσωμεν τὰ ὀνόματα καὶ ἄλλων πλείστον Εὐεργετῶν τοῦ Ἔθνους, οἵτινες ἐκληροδότησαν ἢ ἐδώρησαν τὰ οἰκονομικὰ μέσα, διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν ἐθνικῶν καὶ κοινωφελῶν σκοπῶν ἢ ἔργων, ἀναδειχθέντων οὕτως ἀπάντων ἀξίων τῆς Ἐθνικῆς Τιμῆς καὶ Εὐγνωμοσύνης.

Ἀπειράριθμα εἶναι πράγματι τὰ λοιπὰ, ἥσσονος οἰκονομικῆς ἐπιφανείας καὶ ἀποδόσεως, Ἐθνικὰ Κληροδοτήματα, ἅτινα πάντα, οὐχ ἦττον, κατεσπαρμένα εἰς ὅλην τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπικράτειαν, ἐκπληροῦν λίαν σημαντικούς ἀπὸ ἐθνικῆς, ἐκπολιτιστικῆς, οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀπόψεως σκοπούς. Ἐκ τῶν πόρων αὐτῶν, σημαντικῶν ἢ μὴ, κατασκευάζεται ὁ δρόμος ἢ τὸ ἀρδευτικὸν δίκτυον ἢ τὸ ὑδραγωγεῖον ἢ τὸ σχολεῖον ἢ ἡ ἐκκλησία καὶ τὸ νεκροταφεῖον τοῦ μικροῦ χωριοῦ, ἐκπαιδεύεται ἢ μετεκπαιδεύεται ὁ φιλομαθῆς ἄπορος σπουδαστής, περιθάλπεται, εἰς τὰς δυσμὰς τοῦ βίου, ὁ ἄστεγος γέρον, νοσηλεύεται ὁ πτωχὸς ἀσθενής, προικίζεται ἡ ἐνάρετος ἐνδεὴς κόρη καὶ ἐν γένει ἀνυψοῦται τὸ βιοτικὸν καὶ

ἐκπολιτιστικὸν ἐπίπεδον τοῦ Λαοῦ, μετριάζεται ἡ ἀνθρωπίνη ἀνάγκη καὶ ἀπαλύνεται ὁ ἀνθρώπινος πόνος, οὕτως ὥστε νὰ λέγεται ὀρθῶς, ἐξ ἀφορμῆς τῆς λαμπρᾶς ταύτης μακραίωνος παραδόσεως ἔθνικῆς ἀλληλεγγύης, ὅτι ὁ «πατριωτισμὸς» καὶ ἡ «φιλανθρωπία» εἶναι οὐχὶ μόνον λέξεις, ἀλλὰ καὶ πράξεις κατ' ἐξοχὴν ἑλλη- νικαί.

Γ' Οἰκονομικὴ
καὶ δημοσιονομικὴ
σημασία.

Μεγίστη εἶναι, ἐξ ἄλλου, ἡ ἀπὸ οἰκονομικῆς καὶ δημοσιονομικῆς ἀπόψεως σημασία τῶν Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων.

1. Ἡ ὑπὲρ κοινωφελῶν σκοπῶν ἢ ἔργων διὰ κληρονομίας, κληροδοσίας ἢ δωρεᾶς διάθεσις περιουσιακῶν στοιχείων ἢ ὀλοκλήρου περιουσίας ἀποτελεῖ, ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως, ἕκουσίαν μερικὴν ἢ ὀλικὴν κοινωνικοποίησιν τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας τοῦ διαθέτου ἢ δωρητοῦ. Ἡ κοινωνικοποιήσις αὕτη συνεπάγεται τὴν αὔξησιν τῆς κρατικῆς καὶ παρακρατικῆς περιουσίας. Εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς εἰς τὴν χώραν εἰσροῆς τῶν κεφαλαίων καὶ τῶν εἰσοδημάτων Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων, ταῦτα συνεπάγονται καὶ τὴν αὔξησιν τοῦ ἔθνικοῦ πλούτου καὶ τοῦ ἔθνικοῦ εἰσοδήματος.

Ἡ διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῶν ἐκ τῆς βουλήσεως τῶν διαθετῶν ἢ δωρητῶν τεταγμένων κοινωφελῶν σκοπῶν ἢ ἔργων κατανάλωσις, ἐξ ἄλλου, περιουσιακῶν στοιχείων ἢ εἰσοδημάτων τῶν Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων, προστίθεται εἰς τὴν, συνεπεία δραστηριότητος τοῦ Κράτους πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν αὐτῶν σκοπῶν, δημοσίαν κατανάλωσιν μέρους τοῦ ἔθνικοῦ εἰσοδήματος. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον, αὕτη δεόν νὰ συνυπολογίζεται μετὰ τῆς τελευταίας ταύτης, κατὰ τὴν κατάρτισιν τῶν ἔθνικῶν λογαριασμῶν, διὰ τὸν ὑπολογισμὸν τοῦ συνολικοῦ ὕψους τῆς δημοσίας καταναλώσεως.

2. Ἀπὸ δημοσιονομικῆς ἀπόψεως, τὰ, διὰ κοινωφελῆς σκοποῦς ἢ ἔργα, διατιθέμενα ἔτησίως, ὑπὸ τῶν κοινωφελῶν ἰδρυμάτων καὶ περιουσιῶν, ποσά, ἀποτελοῦν ἄμεσον ἢ ἔμμεσον οὐσιαστικὴν ἐν-

ίσχυσιν τῶν, ὑπὲρ τῶν αὐτῶν σκοπῶν ἢ ἔργων, διὰ τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ, διατιθεμένων. Οὕτω, καθίσταται δυνατὴ ἢ διὰ τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ ἱκανοποίησις ἐτέρων κρατικῶν ἢ κοινωφελῶν σκοπῶν ἢ ἔργων, μὴ καλυπτομένων δι' ἐσόδων Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων ἢ ἡ πληρεστέρα ἱκανοποίησις τῶν αὐτῶν σκοπῶν ἢ ἔργων, ἀνεπαρκῶς καλυπτομένων ἐξ ἐσόδων τῆς ὡς ἄνω ἐξωκρατικῆς πηγῆς. Πέραν τούτου, συνετεία τῆς κατὰ τὰ ἄνωτέρω ὑπάρξεως καὶ διαθέσεως τῶν περιουσιῶν καὶ εἰσοδημάτων τῶν Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων ὑπὲρ κοινωφελῶν καὶ γενικώτερον κρατικῶν σκοπῶν, καθίσταται δυνατὴ ἢ ὑπὸ τοῦ Κράτους ἐξοικονομήσις κρατικῶν πόρων, διὰ τὴν ἐνέργειαν δημοσίων ἐπενδύσεων πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς προσπάθειας οἰκονομικῆς τῆς Χώρας ἀναπτυξέως. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης, οἱ ἐτήσιοι προϋπολογισμοὶ τῶν κοινωφελῶν ἰδρυμάτων καὶ περιουσιῶν δεόν νὰ θεωρῶνται ὡς προσαυξηήματα τοῦ ἐτησίου γενικοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ Κράτους, αἱ δέ, πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν σκοπῶν αὐτῶν, διατιθέμεναι δαπανᾶναι δέον νὰ συνυπολογίζωνται μετὰ τῶν, πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν ἰδίων σκοπῶν, δαπανῶν τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ, διὰ τὴν ἐξεύρεσιν τοῦ συνολικοῦ ὕψους δαπανῶν διὰ κοινωφελεῖς σκοποὺς ἢ ἔργα.

3. Ἄτυχῶς, ἐλλείπουν πλήρη στατιστικὰ καὶ λογιστικὰ στοιχεῖα, βάσει τῶν ὁποίων θὰ ἠδυνάμεθα νὰ υπολογίσωμεν τὰ ὡς ἄνω οἰκονομικὰ καὶ δημοσιονομικὰ μεγέθη. Πλήρη στοιχεῖα ὑφίστανται μόνον διὰ τὰ ἔσοδα καὶ ἔξοδα τῶν ὑπὸ τὴν ἄμεσον διαχείρισιν τοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων, περιεχόμενα εἰς τὸν ὑπὸ τούτου ἐτησίως συντασσόμενον εἰδικὸν προϋπολογισμόν.

Ἐκ τοῦ ὑπὸ ἐκτέλεσιν προϋπολογισμοῦ τούτου, τοῦ τρέχοντος οἰκονομικοῦ ἔτους 1968, προκύπτει, ὅτι ὑπὸ τὴν ἄμεσον τοῦ Δημοσίου διαχείρισιν εὐρίσκονται ἑβδομήκοντα ἑνέα (79) Ἐθνικὰ Κληροδοτήματα, μὲ γενικὸ, σύνολον προβλεπομένων ἐσόδων 8.332.196 δραχμῶν

(τακτικῶν 1.884.708 καὶ ἐκτάκτων 6.447.488 δραχμῶν) καὶ ἐξόδων 8.322.196 δραχμῶν (τακτικῶν 7.563.175, πρὸς ἀναπλήρωσιν δὲ πιστώσεων δραχμῶν 769.021). Ἐκ γενομένης, ἐξ ἄλλου, προσφάτως, ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν, (Γενικῆς Διευθύνσεως Φορολογίας, Δ/νσεως Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων), διὰ τῆς Μηχανογραφικῆς Ὑπηρεσίας Φορολογίας, ἀπογραφῆς τῶν Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων, ἡ ἀξία τῶν περιουσιακῶν στοιχείων τῶν ὑπὸ τὴν ἄμεσον διαχείρισιν τοῦ Κράτους Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων ὑπελογίσθη εἰς δραχμὰς 58.242.000.

Πρὸ τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου, τὰ ἐν ἐνεργείᾳ Ἐθνικὰ Κληροδοτήματα τῆς κατηγορίας ταύτης ἦσαν περισσότερα, πλουσιώτερα καὶ ἀποδοτικώτερα.

Συνεπεῖα ὅμως τοῦ πολέμου καὶ τοῦ νόμου 18/1944, ἱκανὰ περιουσιακά τινα στοιχεῖα, ἰδίᾳ αἰ εἰς δραχμὰς καταθέσεις, ἀλλὰ καὶ αἰ ὁμολογίαι ἐθνικῶν δανείων, πλείστων ἐξ αὐτῶν ἐξηνεμίσθησαν, τῶν δὲ ὑπολοίπων περιουσιακῶν στοιχείων, ἰδίᾳ τῶν μετοχῶν τῶν τριῶν μεγάλων Τραπεζῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀκινήτων, συνεπεῖα τῆς ἐνοικιοστασιακῆς προστασίας τῶν μισθωτῶν, σημαντικῶς περιωρισθῆ ἢ ἀπόδοσις εἰσοδήματος.

Αἱ κληρονομίαι, κληροδοσίαι καὶ δωρεαί, ἐξ ἄλλου, ὑπὲρ κοινωφελῶν σκοπῶν ἐκτελεστέων ὑπὸ προσώπων ἄλλων, πλὴν τοῦ Κράτους, αὐτοτελῆ κοινωφελῆ ἰδρύματα καὶ κεφάλαια αὐτοτελοῦς διαχειρίσεως διαφόρων νομικῶν προσώπων, ἰδίᾳ Δήμων καὶ Κοινοτήτων, εἶναι ἀσυγκρίτως πολυπληθέστερα καὶ ἀποδοτικώτερα, μολοντί καὶ τούτων δὲν ἐφείσθη ὁ πόλεμος καὶ ὁ νόμος 18/1944, δεινῶς φαλκιδευσθεῖσης τῆς περιουσίας καὶ τῆς εἰς εἰσοδήμα ἀποδόσεως αὐτῶν.

Κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν παρεχόμενα, ἐκ τῆς προσφάτου ἀπογραφῆς, στοιχεῖα, τὰ ἐκκαθαρισθέντα κοινωφελῆ ἰδρύματα τῆς Χώρας ἀνέρχονται εἰς 470, μὲ σύνολον ἀξίας τῆς περιουσίας αὐτῶν τῆς τάξεως τῶν δραχμῶν 4.332.143.000, τὰ δὲ ὑπὲρ κοινωφελῶν σκοπῶν κεφάλαια αὐτοτελοῦς διαχειρίσεως διαφόρων νομικῶν προ-

σώπων υπολογίζονται εἰς 771, μέ σύνολον ἀξίας τῆς περιουσίας αὐτῶν τῆς τάξεως τῶν δραχμῶν 1.494.528.000. Εὐρίσκονται, ἐπὶ πλέον εἰσέτι ὑπὸ ἐκκαθάρισιν 3715 Ἐθνικὰ Κληροδοτήματα, μέ σύνολον ἀξίας τῆς περιουσίας αὐτῶν ἐκ δραχμῶν 881.444.000. Συνεπῶς ἡ ἀξία τῶν περιουσιακῶν στοιχείων τῶν ἐν ἐνεργείᾳ καὶ ὑπὸ ἐκκαθάρισιν Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων πάσης κατηγορίας ἀναβιβάζεται, κατὰ τὰ στοιχεῖα τῆς ἀπογραφῆς, εἰς τὸ συνολικόν ποσόν τῶν δραχμῶν 6.766.357.000. Ἐν ὄψει ὁμως τοῦ γεγονότος, ἀφ' ἐνός μὲν, ὅτι τὰ πλεῖστα τῶν κοινωφελῶν ἰδρυμάτων δὲν ὑποβάλλουν, παρὰ τὴν, ἣν ὑπέχουν ἐν προκειμένῳ, νόμιμον ὑποχρέωσιν, ἐτησίως ἰσολογισμούς, ἀλλὰ καὶ ὁσάκις τινὰ ἐξ αὐτῶν ὑποβάλλουν τοιούτους δὲν ἀποδίδουν συνήθως ἐν αὐτοῖς τὴν πραγματικὴν ἀξίαν τῶν στοιχείων τοῦ ἐνεργητικοῦ καὶ τοῦ παθητικοῦ των, ἀφ' ἐτέρου δὲ ὅτι ἡ ἐκτίμησις περιουσιακῶν τινῶν στοιχείων εἶναι πράγματι δυσχερὴς, ἂν μὴ ἀδύνατος, ἰδίᾳ εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν ὑπὸ ἐκκαθάρισιν τελούντων εἰσέτι Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἐκκαθαρισθέντα καὶ ἐν λειτουργίᾳ τελούντα τοιαῦτα (λ.χ. τὸ Ζάππειον Μέγαρον, ζωγραφικοὶ πίνακες κλπ), καταλήγομεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι τὸ ὡς ἄνω, ὑπὸ τῆς τελευταίας ἀπογραφῆς, διδόμενον σύνολον ἀξίας τῶν περιουσιακῶν στοιχείων τῶν ἀπογραφέντων Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων, πόρρω ἀπέχει τῆς πραγματικότητος.

Εἰς τὴν πραγματικότητα, ἡ ἀξία τῶν περιουσιῶν τῶν ἀπογραφέντων Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων εἶναι πολλαπλασία — τουλάχιστον διπλασία — τῆς ὡς ἄνω ἀναφερομένης.

4. Διὰ τὴν μόρφωσιν κατὰ προσέγγισιν γνώμης, περὶ τῆς συμβολῆς τῶν Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων, τῶν εὐρισκομένων ὑπὸ τὴν διαχείρισιν φυσικῶν ἢ νομικῶν προσώπων, ἄλλων πλὴν τοῦ Κράτους, εἰς τὴν πραγματοποίησιν κοινωφελῶν σκοπῶν ἢ ἔργων, ἐνδεικτικῶς ἀναφέρομεν τὰ ἐκ τῶν προϋπολογισμῶν τῶν οἰκονομικῶν ἐτῶν 1967 - 1968 προκύπτοντα ἔσοδα καὶ ἔξοδα τῶν κάτωθι κοινωφελῶν ἰδρυμάτων καὶ περιουσιῶν :

Κοινωφελές Ίδρυμα ή περιουσία	Σκοπός	Έσοδα	Έξοδα
1. Έλληνική Βιοτεχνική Έταιρεία (Διπλάρειος Σχολή)	Έκπαιδευτικός	2.627.000	2.593.000
2. Δρομοκαίτειον Θεραπευτήριον	Νοσηλευτικός	27.600.000	27.600.000
3. Όρφανοτροφείον Χατζηκώνστα	Φιλανθρωπικός	24.315.000	16.749.000
4. Ζάννειον Όρφανοτροφείον Άρρένων Πειραιώς	Φιλανθρωπικός	6.753.000	6.740.000
5. Νοσοκομείον Παιδών «Άγλαίας Κυριακοῦ»	Νοσηλευτικός	30.120.000	30.120.000
6. Ριζάρειος Έκκλησιαστική Σχολή	Έκπαιδευτικός	6.924.000	6.769.000
7. Νοσοκομείον Άτυχημάτων και Άποκαταστάσεως Τραυματιῶν και Άναπήρων «Ό Άγιος Παῦλος»	Νοσηλευτικός – έκπαιδευτικός – φιλανθρωπικός	35.000.000	35.000.000
8. Όρφανοτροφείον «Χατζηκυριάκειον»	Φιλανθρωπικός	2.667.000	2.638.000
9. Μιχαήλ Τσιτίσα (βαρώνου)	Νοσηλευτικός – έκπαιδευτικός – φιλανθρωπικός	14.550.000	13.050.000
10. Έθνική Πινακοθήκη και Μουσείον Άλεξάνδρου Σούτζου	Έκπαιδευτικός – καλλιτεχνικός	4.700.000	4.700.000
11. Μιχαήλ Εὐγενίδου	Έκπαιδευτικός	34.170.000	33.310.000
12. Παπάφειον Όρφανοτροφείον Θεσσαλονίκης	Φιλανθρωπικός	10.540.000	10.540.000
13. Άλεξανδράκειον Καλαμῶν	Έκπαιδευτικός – φιλανθρωπικός	1.674.000	1.596.000
14. Άθανασίου Ματάλα	Έκπαιδευτικός – φιλανθρωπικός	1.300.000	1.300.000
15. Παναγῆ Βαλλιάνου	Φιλανθρωπικός – έκπαιδευτικός – θρησκευτικός	2.514.800	1.462.850
16. Άνδρέου και Μαρίας Καλοκαιρινοῦ	Φιλανθρωπικός – νοσηλευτικός	5.078.000	4.676.000
17. Άφεντάκειον Άσυλον Πτωχῶν	Φιλανθρωπικός	2.720.000	2.552.000
18. Άποστόλου Σημαντήρη	Έκπαιδευτικός – νοσηλευτικός	3.566.000	3.842.000
19. Φιλανθρωπικά Καταστήματα Μυτιλήνης	Νοσηλευτικός – έκπαιδευτικός – φιλανθρωπικός	6.183.000	6.100.000
20. Τριάντειος Έπαγγελματική και Βιομηχανική Σχολή Πατρῶν	Έκπαιδευτικός	3.500.000	3.500.000

III. Ἡ θέσις τῆς Πολιτείας ἔναντι τῶν Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων.

1. Ἀνεπτύξαμεν ἀνωτέρω, ἐν πάσῃ προσηκούσῃ πληρότητι, ἀλλὰ καὶ δυνατῇ συντομίᾳ, τὴν ἔννοιαν, τὴν ἱστορικὴν ἐμφάνισιν, ἐκδήλωσιν καὶ ἐξέλιξιν, ὡς καὶ τὴν οἰκονομικὴν καὶ δημοσιονομικὴν σημασίαν, διὰ τὴν Χώραν ἡμῶν, τῶν Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων.

Ἡδὴ ὥρα ἐστὶ καὶ ἀνάγκη νὰ ἐρωτηθῶμεν : Ποίαν θέσιν ἔλαβεν ἔναντι τῶν Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων ἡ Πολιτεία ; Ἀντελήφθη αὕτη ἐγκαίρως καὶ πλήρως τὴν μεγάλην, διὰ τὸ ἔθνος, σημασίαν αὐτῶν καὶ ἐξεπλήρωσεν εἰς τὸν προσήκοντα βαθμὸν καὶ τρόπον τὰς ἀνηκούσας αὐτῇ, ἔναντι τούτων, ὑποχρεώσεις ;

2. Ἀρχικῶς τὸ Κράτος δὲν ἀντελήφθη τὴν μεγίστην διὰ τὴν Χώραν σημασίαν τῶν Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων.

Μία πρώτη προσπάθεια διερευνήσεως τοῦ θέματος ἐγένετο τῷ 1870 ὑπὸ τοῦ τότε Προέδρου τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου Δημ. Λεβίδη, ὁ ὁποῖος ἐξέδωσε μελέτην ἐπὶ τοῦ θέματος, ἔχουσαν ἀξίαν κυρίως ἱστορικὴν. Μεγενεστερῶς, ἑτέρα, μᾶλλον σημαντικὴ ἔρευνα, ἐνηργεῖτο τῷ 1901 ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Πρέκα, Τμηματάρχου τότε τῆς Λογιστικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας, διὰ τὰ ὑπὸ τὴν διαχείρισιν τούτου Ἐθνικὰ Κληροδοτήματα. Τῷ 1909, τριμελὴς Ἐπιτροπὴ, εἰς ἐκτέλεσιν τοῦ νόμου ΓΤΖΔ' ἤλεγχε τὴν διαχείρισιν τῶν Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων τοῦ Ὑπουργείου Ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἐνήργει σχετικῶς ἔρευναν εἰς τὰς Τραπεζάς. Τῷ 1913, ὁ Ἀθανάσιος Παπαχριστόπουλος, ἀνώτερος ὑπάλληλος τοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν, ἐξέδιδεν, ἐν ἀντιγράφοις, τὰς διαθήκας, τοὺς κωδικέλλους, τὰ δωρητήρια συμβόλαια, δι' ὧν κατελείποντο κληρονομίαι, κληροδοσίαι ἢ δωρεαὶ ὑπὲρ κοινωφελῶν σκοπῶν, παρεῖχε δὲ πληροφορίας ἐπὶ ἀριθμοῦ τινος Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων. Τῷ 1919, ἐψηφίζετο ὁ ν. 1643/1919, περὶ οὗ θὰ ἀσχοληθῶμεν λεπτομερέστερον ἐν συνεχείᾳ, ἐπιταμελὴς δὲ Ἐπιτροπὴ περισυνέλεξε καὶ ἐδημοσίευσεν, ἐν συλλογῇ (Συλλογῇ Κολυβά) περὶ τὰ χίλια διακόσια πεντήκοντα (1250) Ἐθνικὰ Κληροδοτήματα. Ἡ πλέον σοβαρὰ ὁμῶς καὶ καρ-

ποφόρος προσπάθεια συλλογῆς καὶ καταγραφῆς Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων ἐγένετο τῷ 1924 ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου, πληρεξουσίου τότε Ἀθηναίων καὶ Πειραιῶς, Σκεῦος Ζερβοῦ. Οὗτος, ἐργαζόμενος νυχθημερὸν ἐπὶ μῆνας, κατώρθωσε νὰ ἀνακαλύψῃ καὶ καταγράψῃ περὶ τὰς τέσσαρας χιλιάδας (4.000) Ἐθνικὰ Κληροδοτήματα. Ἐν συνεχείᾳ (1938), ὁ Θρασ. Τσιγκουράκος, Διευθυντὴς Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων τοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν, δημοσιεύει ὑπηρεσιακὰ ὑπομνήματα καὶ εἰσηγήσεις, ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος.

3. Τὴν θέσιν τῆς Πολιτείας, ἐναντι τῶν Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων, καὶ τὴν εἰς τὸ ἔθνικόν τοῦτο θέμα κρατούσαν θλιβεράν τότε κατάστασιν ἐνεφάνισεν ἀνάγλυφον ὁ Σκεῦος Ζερβός, διὰ τῆς, ἐνώπιον τῆς Δ' τῶν Ἑλλήνων Ἐθνοσυνελεύσεως, μνημειώδους πράγματι, διὰ τὴν θαρραλέαν, εὐγλωττον καὶ πειστικὴν τοποθέτησιν, ἀγορεύσεώς του τῆς 4ης Φεβρουαρίου 1925. Ἐν αὐτῇ, ὁ Σκεῦος Ζερβός καταγγέλλει εὐθαρσῶς, ὅτι πλεῖστα Ἐθνικὰ Κληροδοτήματα εἶναι ἄγνωστα εἰς τὸ Κράτος, πολλὰ κατεκρατήθησαν ὑπὸ τῶν ἐκτελεστῶν τῶν διαθηκῶν, ἄλλα περιεπλάκησαν εἰς ἀτέρμονας δίκας, τινὰ ἐξηνεμίσθησαν, ἄλλα εὐρίσκονται ἐν κινδύνῳ, πολλὰ παραμένουν ἀνενεργὰ καὶ ἀδρανῆ ἐπὶ σειρὰν ἔτων, δὲν ηὐτύχησαν πάντα νὰ εὑρουν διαχειριστὰς ἐντίμους, πολλὰ δὲ κατατεθειμένα εἰς τὰς Τραπεζὰς ἐκηρύχθησαν ὑπ' αὐτῶν ἀζήτητα καὶ τὰ ἐκ τούτων ποσὰ αἱ Τράπεζαι ἐκράτησαν εἰς τὰ ἴδια αὐτῶν Ταμεῖα. Εἰσηγεῖτο δέ, ἐν συνεχείᾳ, ὁ ἀειμνήστος Σκεῦος Ζερβός, τὴν λήψιν σειρᾶς μέτρων, ἵνα περισωθῆ καὶ ἀξιοποιηθῆ ὁ ἀνεκτίμητος δημόσιος θησαυρὸς τῶν Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων. «Πιστεύω ἀκράδαντως — ἐτόνιζεν — ὅτι τὰ Ἐθνικὰ ἡμῶν Κληροδοτήματα καὶ αἱ δωρεαὶ δεόντως διευθυνόμενα, ἐκτελούμενα ἐπακριβῶς καὶ συμφώνως πρὸς τοὺς ὅρους τῶν εὐεργετῶν, ἀδιαλείπτως δὲ καὶ αὐστηρῶς ἐπιτηρούμενα, θὰ παράσχωσιν ἀσφαλῆ καὶ πλούσια τὰ μέσα, διὰ τῶν ὁποίων θὰ ἐπιτευχθῆ πλήρης καὶ ταχεῖα ἢ ἀναμόρφωσις καὶ ἀναγέννησις τοῦ Ἑθνους». Παρεκάλει δὲ θερμότατα — ὁ Σκεῦος Ζερβός — τὴν Ἐθνικὴν Συνέλευσιν,

νά φροντίση σοβαρῶς ἰδίᾳ: α) περὶ μιᾶς ἐνιαίας τῶν Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων Διευθύνσεως, ἣτις, ἀποτελουμένη ἐκ προσώπων κύρους καὶ ἀδαμαντίνων χαρακτήρων, νὰ διαχειρίζεται, νὰ πραγματοποιῆ καὶ νὰ ἐποπτεύῃ ὅλα ἀνεξαρτήτως τὰ κληροδοτήματα, ἅτινα ἀφορῶσιν εἰς ἔθνικούς καὶ κοινωφελεῖς σκοπούς, ὡς καὶ τὰς ἀδεσπότους καὶ σχολαζούσας κληρονομίας».

Ἡ πολῦτιμος ἔρευνα καὶ ἡ ὡς ἄνω, ἐνώπιον τῆς Δ' Ἐθνοσυνελεύσεως, μακρὰ καὶ ἐμπειριστατωμένη ἀγόρευσις τοῦ Σκεύου Ζερβοῦ ἀπετέλεσε σταθμὸν καὶ καμπὴν εἰς τὴν θέσιν τῆς Πολιτείας ἐναντι τῶν Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων καὶ συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἀπόφασιν αὐτῆς νὰ λάβῃ σοβαρὰ μέτρα νομοθετικῆς καὶ διοικητικῆς μορφῆς, διὰ τὴν περισυλλογὴν, καταγραφὴν, ἐκκαθάρισιν καὶ προστασίαν τῶν Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων καὶ ἐπακριβῆ ἐκπλήρωσιν τῶν, δι' οὓς ἀφορίζονται ταῦτα, ἔθνικῶν καὶ κοινωφελῶν σκοπῶν. Ἄς ἴδωμεν, δι' ὀλίγων, ποῖα ἦσαν τὰ μέτρα ταῦτα.

IV. Μέτρα ληφθέντα ὑπὸ τῆς Πολιτείας, διὰ τὴν προστασίαν καὶ ἀξιοποίησιν τῶν Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων.

Α'. Γενικὸν νομικὸν καθεστῶς.

1. Διὰ τοῦ νόμου 1643/1919 «περὶ διοικήσεως τῶν εἰς τὸ Κράτος περιερχομένων κληρονομιῶν, κληροδοσιῶν καὶ δωρεῶν» καὶ τοῦ εἰς ἐκτέλεσιν αὐτοῦ βασιλ. διατάγματος τῆς 18 Ἀπριλίου 1919 «περὶ ἐξακριβώσεως καὶ ἐκκαθάρσεως τῶν κληρονομιῶν, κληροδοσιῶν καὶ δωρεῶν τῶν καταλειπομένων ὑπὲρ τοῦ Κράτους ἢ ὑπὲρ κοινωφελοῦς σκοποῦ καὶ ἐποπτείας τῶν ἐκτελεστῶν» ἐρρυθμίσεν ἡ Πολιτεία τὸ πρῶτον τὰ τῆς ἀποδοχῆς, ἐξακριβώσεως, ἐκκαθάρσεως καὶ διοικήσεως τῶν εἰς τὸ Κράτος καταλειπομένων κληρονομιῶν, κληροδοσιῶν καὶ δωρεῶν, τοῦ τρόπου ἐκτελέσεως τοῦ σκοποῦ αὐτῶν, ὡς καὶ τὰ τῆς ἐποπτείας καὶ τῆς εὐθύνης ἐκτελεστῶν διαθηκῶν, περιεχουσῶν ὑπὲρ κοινωφελοῦς σκοποῦ διατάξεις. Βάσει τοῦ νόμου τούτου, κατεβλήθη ἡ πρώτη ἀξιόλογος προσπάθεια ἐξακριβώσεως, ἐλέγχου καὶ καταγραφῆς πάντων τῶν ὑφ' ἐκάστου Ὑπουργείου διοικουμένων ἢ ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν αὐτοῦ τελούντων καὶ πρὸ τῆς ἰσχύος τοῦ νόμου ὑπαρχόντων κληροδοτημάτων, μετὰ τῆς ἱστορίας καὶ τῶν στοιχείων τῆς περιουσίας αὐτῶν.

2. Περαιτέρω, διὰ τοῦ Συντάγματος τοῦ ἔτους 1927,

παρεσχέθη εἰς τὰ Ἐθνικά Κληροδοτήματα σημαντικὴ προστασία καὶ κατοχύρωσις τῆς ἀκριβοῦς καὶ πιστῆς ἐκτελέσεως τῶν σκοπῶν αὐτῶν, θεσπισθέντος, ἐν ἄρθρῳ 20 αὐτοῦ, ὅτι : «Δὲν ἐπιτρέπεται ἡ μεταβολὴ τοῦ περιχομένου ἢ τῶν ὄρων διαθήκης ἢ δωρεᾶς κατὰ τὰς ὑπὲρ τοῦ δημοσίου ἢ κοινωφελοῦς σκοποῦ διατάξεις αὐτῆς. Ἐξαιρετικῶς ἐπιτρέπεται διὰ νόμου, ὅταν ἡ θέλησις τοῦ δωρητοῦ ἢ διαθέτου ἀποβαίνει ἀπολύτως ἀπραγματοποίητος, ἢ διάθεσις τοῦ διατεθειμένου ἢ δωρουμένου πρὸς ἄλλον παρεμφερῆ σκοπὸν».

Ἡ διάταξις αὕτη, ἡ ἐπιβαλοῦσα τὸν ἀπόλυτον σεβασμὸν τῆς βουλήσεως τῶν ὑπὲρ τοῦ Κράτους ἢ ὑπὲρ κοινωφελοῦς σκοποῦ διαθετῶν ἢ δωρητῶν, ἐπανελήφθη αὐτοῦσια εἰς τὴν παράγραφον 5 τῆς ἀπὸ 14 Ὀκτωβρίου 1935 Δ' Συντακτικῆς Πράξεως, διετηρήθη ἐν ἄρθρῳ 121 τοῦ ἰσχύοντος Ἀστικοῦ Κώδικος καὶ ἐν ἄρθρῳ 106 τοῦ ἀπὸ 1ης Ἰανουαρίου 1952 ἰσχύοντος Συντάγματος, προτείνεται δὲ ταυτόσημος εἰς τὸ μόλις πρό τινων ἡμερῶν, ὑπὸ τοῦ κ. Προέδρου τῆς Ἐθνικῆς Κυβερνήσεως, δοθὲν εἰς τὴν δημοσιότητα Σχέδιον τοῦ νέου Συντάγματος τῆς Χώρας καὶ ἐν ἄρθρῳ 18 αὐτοῦ.

3. Τὸν νόμον 1643/1919 συνεπλήρωσε μεταγενεστέρως συνισχύσας ὁ νόμος 5110/1931 «περὶ διοικήσεως τῶν ὑπὲρ τοῦ Δημοσίου ἢ κοινωφελῶν σκοπῶν κληρονομιῶν, κληροδοσιῶν καὶ δωρεῶν». Διὰ τοῦ σημαντικοῦ νόμου τούτου κυρίως : α) Διεκηρύχθη ὑπὸ τῆς Πολιτείας, ὅτι ἀποτελεῖ ὑποχρέωσιν τοῦ Κράτους ἡ πιστὴ καὶ ἀκριβὴς ἐκτέλεσις τῆς βουλῆσεως τῶν διαθετῶν ἢ δωρητῶν, τῶν διαθετόντων ἢ δωρούντων περιουσιακὰ στοιχεῖα ὑπὲρ τοῦ Κράτους ἢ χάριν κοινωφελοῦς σκοποῦ. β) Μετεβιβάσθη ἡ κατὰ τὴν κειμένην νομοθεσίαν ἀρμοδιότης τοῦ Τμήματος Κληροδοτημάτων τοῦ Ὑπουργείου τῆς Γεωργίας, ὡς καὶ τῶν Γραφείων Κληροδοτημάτων τῶν Ὑπουργείων Παιδείας καὶ Προνοίας, καταργηθέντων, εἰς τὴν, διὰ τοῦ νόμου, συνιστωμένην τὸ πρῶτον παρὰ τῶ Ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν Διεύθυνσιν Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων (Δ.Ε.Κ), τῆς πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν κοινωφελῶν σκοπῶν ἀρμοδιότητος παραμεινάσης εἰς τὰ κατὰ περίπτωσιν

σκοποῦ ἀρμόδια Ὑπουργεῖα. Ἐγγύησιν τοῦ σεβασμοῦ τῆς βουλήσεως τῶν διαθετῶν καὶ δωρητῶν ἀποτελεῖ καὶ τό, διὰ τοῦ ὡς ἄνω νόμου, συσταθέν, παρὰ τῆ Διευθύνσει Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων τοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν, Συμβούλιον Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων, ὡς ἀνώτατον γνωμοδοτικὸν ὄργανον ἐπὶ θεμάτων διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τῶν κοινωφελῶν περιουσιῶν, ἀποτελούμενον, τότε, ἐξ ὀκτώ (8) τακτικῶν καὶ τεσσάρων (4) ἀναπληρωματικῶν μελῶν, λαμβανομένων ἐκ τῶν διοικήσεων τῶν σπουδαιότερων κοινωφελῶν ἰδρυμάτων, τῶν Τραπεζῶν Ἑλλάδος καὶ Ἐθνικῆς καὶ ἄλλων διακριθέντων εἰς κοινωφελῆ δρᾶσιν ἢ ἐχόντων εἰδικὴν ἐπιστημονικὴν κατάρτισιν ἢ ἐμπειρίαν, ὀριζομένων δι' ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, καὶ ἐκ τοῦ διευθυντοῦ τῶν Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων καὶ γ) Ἐρρυθμίσθησαν, διὰ τοῦ ὡς ἄνω νόμου, θέματά τινα διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τῶν κοινωφελῶν περιουσιῶν.

4. Ἡ πλήρης ὁμως καὶ συστηματικὴ ρύθμισις τοῦ νομικοῦ καθεστῶτος τῶν Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων συνετέλεσθη μεταγενεστέρως, διὰ τοῦ ἀν. ν. 2039/1939 «περὶ τροποποιήσεως, συμπληρώσεως καὶ κωδικοποιήσεως τῶν νόμων περὶ ἐκκαθαρίσεως καὶ διοικήσεως τῶν εἰς τὸ Κράτος καὶ ὑπὲρ κοινωφελῶν σκοπῶν καταλειπομένων κληρονομιῶν, κληροδοσιῶν καὶ δωρεῶν», ὡς οὗτος, τροποποιηθεὶς καὶ συμπληρωθεὶς μεταγενεστέρως, (ἰδίᾳ διὰ τῶν ν.δ. 520/1941, ν.δ. 1193/1942, ν.δ. 1217/1942, ν. 462/1943, ν.δ. 2157/1943, ν.δ. 2708/1953 καὶ τοῦ ν.δ. 4154/1961), ἰσχύει, καὶ τῶν εἰς ἐκτέλεσιν τούτου ἐκδοθέντων κατὰ καιροῦς κανονιστικῶν διαταγμάτων. Αἱ διατάξεις τοῦ ἀν. ν. 2039/1939 διετηρήθησαν ἐν ἰσχύϊ καὶ μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος, δυνάμει τῆς διατάξεως τοῦ ἀρθροῦ 101ου τοῦ εἰσαγωγικοῦ τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος ἀν.ν. 2783/1941.

5. Ἀξιοὶ μνεῖας ὁμοίως τυγχάνουσιν οἱ νόμοι 349 τῆς 17-7-1943 «περὶ ἀπονομῆς βοηθημάτων εἰς δωρητὰς καὶ συγγενεῖς διαθετῶν τοῦ Δημοσίου καὶ κοινωφελῶν σκοπῶν καὶ περὶ ἀναπροσαρμογῆς κληροδοσιῶν τινῶν διατροφῆς» καὶ 555 τῆς 3-9-1943 «περὶ ἀρμοδιότητος τῶν Ἐπιθεωρητῶν Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων», διατηρηθέντες ἐν ἰσχύϊ, διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 315/30-5-1946 Πράξεως τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου.

6. Ὁ ἀν. ν. 2039/1939 διακρίνει τὰς ἑξῆς περιπτώσεις Ἑθνικῶν Κληροδοτημάτων :

α) Τὰς κληρονομίας, κληροδοσίας καὶ δωρεὰς πρὸς τὸ Δημόσιον ἄνευ ὄρων. Αἱ περιουσίαι αὗται λογίζονται καταλειφθεῖσαι ὑπὲρ τῶν γενικῶν σκοπῶν τῶν ἐπιδιωκόμενων ὑπὸ τοῦ Κράτους. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον, αὗται προσαυξάνουν τὴν περιουσίαν τοῦ Δημοσίου, τὸ δὲ προϊόν ρευστοποιήσεως τῶν ἐξ ὧν συνίστανται περιουσιακῶν στοιχείων ἀποτελεῖ δημόσιον ἔσοδον, εἰσαγόμενον εἰς τὸν κρατικὸν προϋπολογισμὸν τῶν ἐσόδων.

β) Τὰς κληρονομίας, κληροδοσίας καὶ δωρεὰς ὑπὲρ τοῦ Κράτους πρὸς ἐκτέλεσιν εἰδικῶν κοινωφελῶν σκοπῶν ἢ ἔργων. Αὗται ὑπάγονται ὑπὸ τὴν ἄμεσον διαχείρισιν τοῦ Ἑπουργείου Οἰκονομικῶν, ὅπερ μεριμνᾷ περὶ τῆς κατὰ νόμον ἐκκαθαρίσεως αὐτῶν καὶ τῆς ἐκτελέσεως τοῦ, δι' ὃν κατελείφθησαν, σκοποῦ. Ὑπὸ τὴν ἄμεσον τοῦ Ἑπουργείου Οἰκονομικῶν διαχείρισιν, δύνανται ὁμοίως νὰ ὑπαχθῶσι, διὰ βασιλικοῦ δ/τος, διατιθέμεναι πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν σκοπῶν, τῶν ὀριζομένων ἐν ταῖς συστατικαῖς πράξεσι, καὶ περιουσίαι καταλειφθεῖσαι πρὸς ἐκπλήρωσιν κρατικοῦ σκοποῦ ἢ ἔργου, οὗτινος ἡ ἐκτέλεσις ἀνετέθη εἰς μέλος τοῦ Ἑπουργικοῦ Συμβουλίου, λόγῳ τῆς ιδιότητός του ταύτης, περιουσίαι ὧν ἡ διοίκησις καὶ διαχείρισις πρὸς ἐκπλήρωσιν κοινωφελοῦς σκοποῦ ἀνετέθη εἰς ἄλλα πρόσωπα, ἅτινα πάντα ἐξέλιπον, χωρὶς νὰ προβλέπηται ἐν τῇ συστατικῇ πράξει ἀναπλήρωσις αὐτῶν, περιουσίαι διαλυομένων πάσης φύσεως σωματείων καὶ συλλόγων, ἐπιδιωκόντων τὴν ἐκπλήρωσιν σκοπῶν κοινωφελῶν, ἐφόσον ἐν τῇ συστατικῇ πράξει ἢ ἐν τῷ καταστατικῷ αὐτῶν δὲν ὀρίζεται ἄλλως ἢ ἐφόσον ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου ὄργανου τοῦ Σωματείου ἢ τοῦ Συλλόγου δὲν ἀπεφασίσθη ἄλλως. Τέλος, ὑπὸ τὴν ἄμεσον διαχείρισιν τοῦ Ἑπουργείου Οἰκονομικῶν ὑπάγονται καὶ αἱ πρὸς ἐκπλήρωσιν κοινωφελῶν σκοπῶν καταλειφθεῖσαι περιουσίαι ὑπὲρ ἀδήλων ἢ ἀορίστων προσώπων, ὑπὲρ ἐκλειψασῶν, δυνάμει τῶν συμβάσεων περὶ ἀνταλλαγῆς τῶν Ἑλληνοτουρκικῶν πληθυσμῶν, ἢ, γενικῶς,

ὑπὲρ ἐκλειπουσῶν Ἑλληνικῶν Κοινοτήτων τοῦ ἔξωτε-
 ροῦ, μονῶν, ἐκκλησιῶν, σχολῶν, νοσοκομείων καὶ πά-
 σης φύσεως νομικῶν ἢ φυσικῶν προσώπων, ἰδρυμάτων
 καὶ ὀργανισμῶν κοινῆς ὠφελείας τῆς ἄλλοδαπῆς, οἵτινες
 ἔπαυσαν ὑφιστάμενοι ἐξ οἴουδῆποτε λόγου. Τὰ ἔσοδα
 καὶ αἱ δαπάναι τῶν ὑπὸ τὴν ἄμεσον διαχείρισιν τοῦ Ὑ-
 πουργείου Οἰκονομικῶν ὑπαγομένων, κατὰ τὰ ἀνωτέρω,
 περιουσιῶν ἀναγράφονται ἐν τῷ εἰδικῷ προϋπολογισμῷ
 τῶν Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων, ὅστις ἀποτελεῖ παράρ-
 τημα τοῦ γενικοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ Κράτους καὶ
 συνυποβάλλεται ψηφιζόμενος μετ' αὐτοῦ. Ἐπεὶ τῶν πε-
 ριουσιῶν τούτων συντάσσεται ὁμοίως εἰδικὸς ἀπολο-
 γισμὸς καὶ ἰσολογισμὸς.

Ὑπὸ τὴν ἄμεσον τοῦ Δημοσίου διαχείρισιν εὐρίσκον-
 ται, βάσει τοῦ προϋπολογισμοῦ 1968, ἑβδομήκοντα ἐν-
 νέα (79) ἐν ὧν Ἐθνικὰ Κληροδοτήματα, ἦτοι τὰ κά-
 τωθι :

Σπ. Ἀἰβατζίδου, Ἀναστασίου Ἀναστασοπούλου,
 Γεωργ. Ἀβέρωφ (ὑπὲρ Γεωργ. Σχολῆς Λαρίσης), Στεφ.
 Βαλακάκη, Κων. Βελλίου-Βαρώνου καὶ Κολοβοῦ, Ἰσι-
 δώρου Γεωργιάδου, Παναγούλας Γεωργιάδου, Ἰωάν. Γε-
 ρωνυμάκη, Ἀδελφῶν Ζωσιμᾶ, Ἰω. Ζερβουλάκου, Νεοφ.
 Θωμοπούλου-Ἀρχιμανδρίτου, Μάρκου Καλούδη, Ἰωάν.
 Καρλάκη, Νικ. Κρήτσκη, Ἰω. Κοντοπούλου, Ἀντ. Λεον-
 ταρίτου, Καρολίνας Λαγγούση, Ἀλεξ. Μαγειρία, Κου-
 ράκου Μαυρομιχάλη, Μιχαήλ Εὐθ. Μεντῆ, Ράλλη Πλιού-
 φα, Κίμωνος Πανταζοπούλου, Ἰω. Πατσαλιᾶ, Μιχ. Πα-
 ραμυθιώτη, Ἐπαμ. Πραγκαστῆ, Ἀντ. Παγκάλου, Νικ.
 Ροσσολύμου, Μανουήλ Ρακτιβάν, Δημ. Ρακτιβάν, Θεοδ.
 Δ. Σταματιάδου, Ζανῆ Συνοδινοῦ, Σπ. Σακελλαρίου, Στυλ.
 Σκενδεράνη, Γεωργίου Ταχμιτζῆ, Π. Τριανταφυλλίδου,
 Βασ. Φραντζῆ, Στεφ. Χατζημιχάλη καὶ Πέτρου Χρυσο-
 χόου.

γ) Τὰς κληρονομίας, κληροδοσίας
 καὶ δωρεὰς ὑπὲρ κοινωφελῶν σκοπῶν
 ἐκτελεστέων ὑπὸ προσώπων ἄλλων
 πλὴν τοῦ Κράτους. Αἱ περιουσίαι αὗται ἐκκα-
 θαρίζονται ὑπὸ τῶν ἐκτελεστῶν τῆς διαθήκης, ἢ, ἐν ἐλ-
 λείψει αὐτῶν, ὑπὸ τοῦ κληρονόμου ἢ τοῦ κληροδόχου,

θεωρουμένων ὡς ἀσκούντων δημοσίαν λειτουργίαν καὶ ὑπαγομένων ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν, τὸν ἔλεγχον καὶ τὴν πειθαρχικὴν ἐξουσίαν τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν, οὐτινος ζητεῖται ἡ ἔγκρισις ἐπὶ τῶν πράξεων διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τῶν περιουσιῶν. Ἡ ἐκτέλεσις τοῦ κοινωφελοῦς σκοποῦ, δι' ὃν κατελείφθησαν αἱ ὡς ἄνω περιουσίαι, ἀνήκει εἰς τὸν ἐκτελεστήν τῆς διαθήκης ἢ τὸ ἴδρυμα, εἰς ὃ τυχὸν αὐταὶ καταλείπονται.

Εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἄνωτέρω περιουσιῶν, τῶν καταλειπομένων ὑπὲρ κοινωφελῶν σκοπῶν ἐκτελεστέων ὑπὸ προσώπων ἄλλων πλὴν τοῦ Κράτους, διακριτέαι αἱ ἑξῆς μερικώτεροι περιπτώσεις :

αα) Περιουσίαι διατιθέμεναι, διὰ πράξεως ἐν ζωῇ ἢ διὰ διατάξεως τελευταίας βουλήσεως, πρὸς ἐκπλήρωσιν εἰδικοῦ κοινωφελοῦς σκοποῦ, ἢ ἐκτέλεσις τοῦ ὁποῦ ἀνατίθεται, διὰ τῆς συστατικῆς πράξεως, εἰς φυσικὰ πρόσωπα (κληρονόμους, κληροδόχους ἢ ἐκτελεστάς), ἢ εἰς συνιστώμενον τὸ πρῶτον νομικὸν πρόσωπον ἢ ὑφιστάμενον τοιοῦτον, ὀριζομένου ὅμως, ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ περιπτώσει, ἰδίου τρόπου διοικήσεως. Ἡ περιουσία αὕτη συνιστᾷ κοινωφελὲς ἴδρυμα, διοικούμενον κατὰ τὰ ἐν τῇ συστατικῇ πράξει ὀριζόμενα (ἄρθρ. 95 τοῦ ἀν. ν. 2039/39 καὶ 108 τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος). Ἡ ὑπὸ μορφήν δικαιπραξίας ἐν ζωῇ ἰδρυτικὴ πράξις ἀπαιτεῖται νὰ γίνῃ διὰ συμβολαιογραφικοῦ ἐγγράφου, τοῦ ιδρύματος κτωμένου προσωπικότητα διὰ βας. διατάγματος, ἐγκρίνοντος τὴν σύστασιν αὐτοῦ, προκαλουμένου δὲ αὐτεπαγγέλτως ὑπὸ τῆς ἀρμοδίας πρὸς τοῦτο δημοσίας ἀρχῆς. Ἐν τῇ ἰδρυτικῇ πράξει, καθορίζεται ὁ σκοπὸς τοῦ ιδρύματος, ἡ ἀφιερουμένη περιουσία καὶ ὁ ὀργανισμὸς αὐτοῦ, ὅστις δύναται νὰ ὀρισθῇ καὶ διὰ τοῦ ἐγκρίνοντος τοῦτον διατάγματος, τηρουμένης τῆς βουλήσεως τοῦ ιδρυτοῦ (ἄρθρα 108-110 καὶ 112 τοῦ Α.Κ.).

ββ) Περιουσίαι διατιθέμεναι, κατὰ τὰ ἄνωτέρω, πρὸς ἐκπλήρωσιν εἰδικοῦ κοινωφελοῦς σκοποῦ, οὐτινος ἢ ἐκτέλεσις ἀνατίθεται, διὰ τῆς συστατικῆς πράξεως, εἰς ὑφιστάμενον νομικὸν

πρόσωπον, ἄνευ εἰδικωτέρου καθορισμοῦ τρόπου διοικήσεως. Αἱ περιουσίαι αὐταὶ ἀποτελοῦσι κεφάλαια αὐτοτελοῦς διαχειρίσεως τοῦ νομικοῦ τούτου προσώπου, διακεκριμένης τῆς διαχειρίσεως τῆς λοιπῆς αὐτοῦ περιουσίας (ἄρθρ. 96, παράγρ. 1 τοῦ ἀν. ν. 2039/39) καὶ

γγ) Περιουσίαι διατιθέμεναι ὁμοίως πρὸς ὑφιστάμενον νομικὸν πρόσωπον, χωρὶς ὅμως νὰ προσδιορίζηται εἰδικώτερον ἢ νὰ συνάγηται ἐπαρκῶς ἐκ τῆς συστατικῆς πράξεως ὁ ἐπιδιωκόμενος σκοπός. Αἱ περιουσίαι αὐταὶ θεωροῦνται ὡς καταλειφθεῖσαι πρὸς ἐξυπηρέτησιν τοῦ σκοποῦ, ὃν ἐπιδιώκει, κατὰ τὸν προορισμὸν αὐτοῦ, τὸ νομικὸν πρόσωπον, συγχωνεύονται δὲ μετὰ τῆς λοιπῆς τούτου περιουσίας (ἄρθρ. 96, παρ. 2 τοῦ ἀν. ν. 2039/39).

7. Ἡ πιστὴ καὶ ἀκριβὴς ἐκτέλεσις τῆς βουλήσεως τῶν ὑπὲρ κοινωφελῶν σκοπῶν διαθετῶν καὶ δωρητῶν, ὡς αὕτη διατυποῦται ἐν ταῖς συστατικαῖς πράξεσιν, ἐξαγγέλλεται ἐν ἄρθρῳ 2, παρ. 1 καὶ 3 τοῦ ἀν. ν. 2039, ὡς ἀποτελοῦσα ὑποχρέωσιν τοῦ Κράτους, ἐκπληρουμένην διὰ τοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν καὶ τοῦ, ἐκ τοῦ σκοποῦ, ἀρμοδίου Ὑπουργείου (ἄρθρα 2, παρ. 3 καὶ 97 τοῦ ἀν. ν. 2039/1939).

8. Τὰ κοινωφελῆ ἰδρύματα καὶ αἱ περιουσίαι λειτουργοῦν συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τῆς συστατικῆς πράξεως καὶ τῶν πρὸς συμπλήρωσιν αὐτῶν τυχόν διατυπωθεισῶν ἐν τῷ ὀργανισμῷ ἢ τῷ καταστατικῷ αὐτῶν διατάξεων, ἰδίᾳ περὶ τῆς διοικήσεως, διαχειρίσεως, ἐκπροσωπήσεως τοῦ ἰδρύματος, ἐκλογῆς τῶν διοικητῶν, προσλήψεως καὶ ἀντιμισθίας τοῦ προσωπικοῦ, τρόπου ἐκτελέσεως τοῦ σκοποῦ κλπ. Ὁ ὀργανισμὸς συντάσσεται ὑπὸ τῶν διοικητῶν τοῦ ἰδρύματος ἢ, ἐν ἀμελείᾳ αὐτῶν, ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν, ἐγκρίνεται δὲ διὰ βασ. διατάγματος ἐκδιδομένου ἢ προτάσει τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν καὶ τοῦ ἐκ τοῦ σκοποῦ τοῦ ἰδρύματος ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ (ἄρθρ. 98 ἀν. ν. 2039/39). Τὸ καταστατικὸν τῶν κοινωφελῶν ἰδρυμάτων πρέπει νὰ εἶναι σύμφωνον πρὸς τοὺς ἐν τῇ συστατικῇ πράξει ὅρους καὶ

τάς διατάξεις τοῦ βασικοῦ ἐν προκειμένῳ ἀν. ν. 2039/1939, αἵτινες τυγχάνουν ἐπικουρικῆς ἐφαρμογῆς ἐπὶ θεμάτων μὴ ρυθμιζομένων, ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει, ὑπὸ τῆς συστατικῆς πράξεως. Αἱ διατάξεις ὁμῶς δημοσίας τάξεως τοῦ νόμου τούτου κατισχύουσι πάντως τῶν τυχόν ἀντιθέτων διατάξεων τῆς συστατικῆς πράξεως (ἄρθρ. 2 παρ. 2 ἀν. ν. 2039/39).

Ὡς διατάξεις δημοσίας τάξεως ἀναγνωρίζονται, ὑπὸ τῆς νομολογίας καὶ τῶν συγγραφέων, αἱ ἀναφερόμεναι γενικῶς εἰς τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ Κράτους, ὅπως ἐξασφαλίσῃ τὴν πιστὴν καὶ ἀκριβῆ ἐκτέλεσιν τῆς βουλήσεως τῶν διαθετῶν καὶ δωρητῶν, εἰς τὴν ἄσκησιν ὑπὸ τούτου ἐποπτείας καὶ ἐλέγχου ἐπὶ τῆς διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τῶν κοινωφελῶν ἰδρυμάτων καὶ περιουσιῶν, εἰς τὴν πειθαρχικὴν ἐξουσίαν τοῦ Ὑπουργοῦ Οἰκονομικῶν ἐπὶ τῶν ἐκτελεστῶν καὶ διοικητῶν αὐτῶν, εἰς τὸν τρόπον ἐκτελέσεως κοινωφελῶν ἔργων, εἰς τὴν ἔγκρισιν τῶν προϋπολογισμῶν καὶ ἀπολογισμῶν τῶν κοινωφελῶν ἰδρυμάτων καὶ περιουσιῶν κλπ.

9. Οἱ διοικηταὶ καὶ διαχειρισταὶ κοινωφελῶν ἰδρυμάτων καὶ περιουσιῶν ὑποχρεοῦνται, ὅπως καταρτίζωσι καὶ ὑποβάλλωσι κατ' ἔτος πρὸς ἔγκρισιν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Οἰκονομικῶν : α) προϋπολογισμὸν καὶ ἀπολογισμὸν τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων αὐτῶν καὶ β) γενικὸν ἰσολογισμὸν τῆς περιουσίας τοῦ ἰδρύματος, ἐν ᾧ νὰ ἀπεικονίζεται ἡ γενικὴ κατάστασις τοῦ ἐνεργητικοῦ καὶ τοῦ παθητικοῦ αὐτῆς, ὡς διεμορφώθη κατὰ τὸ προηγούμενον τῆς ὑποβολῆς αὐτοῦ οἰκονομικὸν ἔτος. Οἱ προϋπολογισμοὶ καὶ ἀπολογισμοὶ ἐγκρίνονται, διὰ πράξεως τοῦ Ὑπουργοῦ Οἰκονομικῶν, τὰ δὲ τυχόν διαπιστούμενα, ὡς ἐκ δόλου ἢ βαρείας ἀμελείας ἢ παρὰ τὸν νόμον διαχειρίσεως, ἐλλείμματα καὶ ζημίαι τῶν ὡς ἄνω περιουσιῶν καταλογίζονται εἰς βᾶρος τῶν διοικητῶν καὶ διαχειριστῶν ἐντόκως, ἐπὶ τῷ τόκῳ ὑπερημερίας, δι' ἠτιολογημένης πράξεως τοῦ ἰδίου Ὑπουργοῦ, ἐκδιδομένης μετὰ σύμφωνον γνώμην εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς, προεδρευομένης ὑπὸ Ἐφέτου (ἄρθρ. 101-104 καὶ 31-32 τοῦ ἀν. ν. 2039/39).

Ἄπασαι αἱ εἰσπράξεις καὶ πληρωμαὶ τῶν κοινωφελῶν ἰδρυμάτων καὶ περιουσιῶν πρέπει νὰ διενεργῶνται διὰ δοσοληπτικοῦ ἐντόκου λογαριασμοῦ παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπεζῇ ἢ τῇ Ἀγροτικῇ ἢ τῷ Ταμείῳ Παρακαταθηκῶν καὶ Δανείων, ἐν ἑλλείψει δὲ ὑποκαταστήματος ἐν τῇ ἔδρᾳ τοῦ ἰδρύματος αὐτῶν, παρὰ τινι τῶν Ταχυδρομικῶν Ταμειωτηρίων, ἀπαγορευομένης τῆς παρακρατήσεως ποσῶν ἐκ τῶν ὑπ' αὐτῶν τυχόν ἐνεργουμένων ἀπ' εὐθείας εἰσπράξεων (ἄρθρα 105, 136 καὶ 73 τοῦ ἀν. ν. 2039/39).

Αἱ κοινωφελεῖς περιουσίαι δύνανται νὰ ἐπενδύονται καὶ εἰς ὁμολογίας ἐθνικῶν δανείων ἢ ὁμολογίας ἠγγυημένας ὑπὸ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, εἰς μετοχὰς τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος ἢ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς ἢ τῆς Ἐθνικῆς Κτηματικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, ὡς καὶ εἰς ἀκίνητα. Τὰ διαθέσιμα τῶν κοινωφελῶν ἰδρυμάτων καὶ περιουσιῶν δύνανται ὁμοίως νὰ διατεθῶσι πρὸς παροχὴν ἐντόκων δανείων εἰς Δήμους, Κοινότητας καὶ Νομικὰ Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου (ἄρθρ. 10, 37, 39, 73 τοῦ ἀν. ν. 2039/1939).

Β'. Φορολογικὸν καθεστὸς.

1. Εἰς τὸν τομέα, ἐξ ἄλλου, τοῦ Φορολογικοῦ Δικαίου, τὸ Κράτος ἐξησφάλισεν ὑπὲρ τῶν κοινωφελῶν ἰδρυμάτων καὶ περιουσιῶν τὴν ἀκόλουθον ἐπιεικῆ μεταχείρισιν. Ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς φορολογίας εἰσοδήματος, ἀπήλλαξεν, ἐκ τοῦ φόρου τούτου, τὰ εἰσοδήματα τῶν ἡμεδαπῶν φιλανθρωπικῶν καὶ λοιπῶν κοινωφελῶν ἰδρυμάτων ἐξ οἰκοδομῶν καὶ γαιῶν (ἄρθρ. 6 παρ. 1 ἐδάφ. ε'. ν. 3843/1958). Τὰ εἰσοδήματα ὅμως τῶν αὐτῶν ἰδρυμάτων, τὰ προερχόμενα ἐκ κινητῶν ἀξιῶν καὶ ἐμπορικῶν ἢ βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων ὑποβάλλονται εἰς τὴν φορολογίαν τοῦ εἰσοδήματος. Ἐπὶ τῷ σκοπῷ ἐνθαρρύνσεως τῶν, πρὸς τὰ κοινωφελῆ ἰδρύματα, δωρεῶν καὶ εἰσφορῶν, ὠρίσθη ἐπίσης, ὅτι τὰ καταβαλλόμενα, λόγῳ δωρεᾶς, ποσὰ πρὸς τὸ Δημόσιον, τοὺς Δήμους, τὰς Κοινότητας, εἰς τὰ νομίμως ὑφιστάμενα ἑλληνικὰ κοινωφελῆ, παντὸς προορισμοῦ, ἰδρύματα κλπ. ἐκπίπτουνται ἐκ τοῦ συνολικοῦ καθαροῦ εἰσοδήματος, παραμένοντα ἀφορολόγητα (ν.δ. 3323/1955, ἄρθρ. 8, παρ. 3, ἐδ. δ').

2. Ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς φορολογίας κεφα-

λαίου, αἱ ὑπὲρ κοινωφελοῦς σκοποῦ καταλειπόμεναι κληρονομίαι, κληροδοσίαι καὶ δωρεαὶ ἀπαλλάσσονται τοῦ φόρου κληρονομιῶν καὶ δωρεῶν (ἄρθρ. 11, παρ. 1 περὶ πτ. γ' ν. 1641/1919), ἀπαλλασσόμεναι ὁμοίως καὶ τῶν τελεῶν χαρτοσήμου καὶ τῶν τελεῶν μεταγραφῆς (ἀν. ν. 553/1937, ἄρθρ. 7).

Εἰς περίπτωσιν, ἐπίσης, ἀγοραπωλησίας ἀκινήτου, ἐν ἧ, ὡς πωλητῆς ἢ ἀγοραστῆς, συμβάλλεται κοινωφελὲς ἴδρυμα, ὁ φόρος μεταβιβάσεως ἐπὶ τῆς ἀξίας τοῦ ἀκινήτου ἢ τοῦ πραγματικοῦ ἐπὶ τοῦ ἀκινήτου δικαιώματος ὀρίζεται εἰς 4%, ἀντὶ 9-11% (ν. 1587/1950, ἄρθρ. 4, παρ. Β, ἐδ. ε').

3. Προκειμένου περαιτέρω περὶ δημοσίων θεαμάτων ἐν γένει, τῶν ὁποίων αἱ εἰσπράξεις διατίθενται ἐξ ὀλοκλήρου ὑπὲρ κοινωφελοῦς σκοποῦ, ὁ φόρος δημοσίων θεαμάτων μειοῦται, ὑπὸ ὠρισμένης προϋποθέσεως, εἰς τὸ ἥμισυ (ν.δ. 2561/1953, ἄρθρ. 17).

4. Τὰ πάσης φύσεως νομικὰ πρόσωπα, τὰ ἐπιδιώκοντα σκοποὺς κοινωφελεῖς, εἰσάγοντα ἀγαθὰ ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς ἢ προβαίνοντα εἰς συναλλαγὰς ἐν τῇ ἡμεδαπῇ, ἀπαλλάσσονται, τῇ αἰτήσει των, ἐν μέρει τῶν βαρυνόντων ταῦτα ἀμέσων ἢ ἐμμέσων φόρων, δασμῶν καὶ τελεῶν ὑπὲρ τοῦ Δημοσίου ἢ τρίτων, πλὴν τοῦ φόρου εἰσοδήματος, ἀλλ' ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν, ὅτι τὰ εἰσαγόμενα ἀγαθὰ ἢ αἱ ὑπ' αὐτῶν συναπτόμεναι συναλλαγαὶ εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖαι διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ὑπ' αὐτῶν ἐπιδιωκομένου σκοποῦ, ὡς καὶ ὅτι ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τοῦ αἰτουμένου τὴν φορολογικὴν ἀπαλλαγὴν νομικοῦ προσώπου δὲν καθιστᾷ ἐφικτὴν τὴν καταβολὴν τῶν δασμῶν καὶ φόρων (ν.δ. 4242/1962, ἄρθρ. 9).

Υ. Μέτρα νομοθετικά, ἅτινα ὀφείλει νὰ λάβῃ προσθέτως ἡ Πολιτεία, διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς προστασίας καὶ ἀξιοποιήσεως τῶν Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων.

1. Διεξήλθομεν, ἐν τοῖς προηγουμένοις, ἐν τάχει τὸ γενικὸν νομικὸν καὶ τὸ εἰδικὸν φορολογικὸν καθεστῶς, τὸ ὁποῖον παρεχώρησεν ἡ Πολιτεία εἰς τὰ Ἐθνικὰ Κληροδοτήματα.

Τοῦτο, ὡς εἶδομεν, συνιστᾷ πράγματι πλήρη ρύθμισιν τοῦ ὅλου θέματος τῆς ἐξακριβώσεως, τῆς ἐκκαθαρίσεως, τῆς διοικήσεως τῶν περιουσιῶν τῶν Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων, τῆς ἀκριβοῦς ἐκπληρώσεως τοῦ δι' ὃν

ἀφωρίσθησαν κοινωφελοῦς σκοποῦ, ὡς καὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Κράτους ἐποπτείας καὶ προστασίας αὐτῶν. Ἡ ἀπὸ φορολογικῆς, ἐξ ἄλλου, ἀπόψεως μεταχείρισις τῶν κοινωφελῶν περιουσιῶν ἀποτελεῖ οὐσιαστικὴν ἐκδήλωσιν ἐνδιαφέροντος καὶ στοργῆς τῆς Πολιτείας πρὸς τὰ Ἐθνικὰ Κληροδοτήματα. Ὁμολογουμένως εὐρισκόμεθα πολὺ μακρὰν ἀπὸ τὴν ἀπαράδεκτον ἐκείνην κατάστασιν ἀδιαφορίας καὶ ἐγκαταλείψεως τῶν Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων, τὴν ὁποίαν κατήγγειλε, τῷ 1924, εἰς τὴν Ἐθνικὴν Συνέλευσιν, ὁ ἀείμνηστος Σκεῦος Ζερβός. Ὁ κόπος καὶ τὸ θάρρος αὐτοῦ δὲν ἀπέβησαν ἐπὶ ματαιῶν. Ὁ σπόρος, ὃν ἔσπειρεν, ἐκαρποφόρησεν. Ἡ Πολιτεία ἠσχολήθη σοβαρῶς μὲ τὸ θέμα τῶν Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων καὶ ἐπροίκισεν αὐτὰ μὲ καθεστῶς, τὸ ὁποῖον ἐξασφαλίζει ἐπαρκῆ προστασίαν καὶ τὴν δυνατότητα ἀξιοποιήσεως αὐτῶν, δι' ἐκτέλεσιν τῶν κοινωφελῶν σκοπῶν, δι' οὓς κατελείφθησαν.

2. Ἡδη τίθεται τὸ ἐρώτημα: Τί ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω ὑπὸ τῆς Πολιτείας ληφθέντων, ἰδιὰ τὴν προστασίαν καὶ ἀξιοποίησιν τῶν Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων, μέτρων, βάσει τῆς μέχρι σήμερον κτηθείσης πείρας, ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν; Παρέχουν ταῦτα τὴν δέουσαν προστασίαν καὶ ἐξασφαλίζουν τὴν δυνατότητα τῆς πλήρους αὐτῶν ἀξιοποιήσεως; Τί ἄλλο, πέραν αὐτῶν, ὀφείλει ἐνδεχομένως νὰ πράξη ἡ Πολιτεία, διὰ τὴν συντήρησιν καὶ ἐνίσχυσιν τῆς εὐγενεστάτης ταύτης μακραίωνος ἐθνικῆς παραδόσεως καὶ διὰ τὴν περαιτέρω ἀξιοποίησιν τῶν Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων, ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ Τόπου καὶ τῶν Ἀνθρώπων αὐτοῦ τοῦ προσφιλοῦς Τόπου;

Φρονοῦμεν, ὅτι ἡ Πολιτεία, κατανοήσασα ἤδη τὴν μεγίστην, ἀπὸ πολλῶν ἀπόψεων, σημασίαν διὰ τὸ ἔθνος τῶν Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων, δεόν νὰ προβῇ ἐπειγόντως εἰς τὴν ὀλοκλήρωσιν τοῦ ἐνδιαφέροντος αὐτῆς δι' αὐτὰ καὶ νὰ λάβῃ προσθέτως πρὸς τὰ ἤδη ληφθέντα καὶ τὰ ἀκόλουθα μέτρα:

Α'. Ἐν σχέσει πρὸς Ὄρθῳς καὶ ἐν τῷ συμφέροντι τῶν Ἐθνικῶν Κληρο-
 τὴν ἐκ τοῦ Συντά- δοτημάτων εἰσήχθη ἀρχικῶς ἐν ἀρθρῷ 20 τοῦ Συντά-
 γματος προστασίαν. γματος τοῦ 1927, διειτηρήθη ἐν συνεχείᾳ ἐν ἀρθρῷ 106
 τοῦ ἐν ἰσχύϊ Συντάγματος τοῦ 1952, ἐπαναλαμβάνεται
 δὲ ἐν ἀρθρῷ 18 τοῦ ἄρτι δημοσιευθέντος σχεδίου νέου
 Συντάγματος, ἡ διάταξις, δι' ἧς κατοχυροῦται τὸ ἀπα-
 ραβίαστον τῆς θελήσεως τῶν ἐθνικῶν εὐεργετῶν. Πρὸ τῆς
 κατοχυρώσεως ταύτης, ἰδίᾳ κατὰ τὰς πρώτας δεκαετίας
 τοῦ αἰῶνος, ἡ νομοθετικὴ, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ ἡ ἐκτελεστικὴ
 ἐξουσία μετέβαλλον πολλάκις, αὐτοβούλως καὶ ἄνευ αἰ-
 τιολογίας τινὸς κατὰ βάσιν τὴν θέλησιν τῶν ὑπὲρ κοι-
 νωφελῶν σκοπῶν διαθετῶν καὶ δωρητῶν. Τοῦτο ἐπέδρα
 δυσμενέστατα ἐπὶ τῆς κοινῆς γνώμης καὶ τῆς διαθέσεως
 σεβασμοῦ τῆς ἐθνικῆς παραδόσεως τοῦ διαθέτειν καὶ δω-
 ρεῖσθαι ὑπὲρ κοινωφελῶν σκοπῶν. Τώρα, αἱ τοιαῦται
 εὐγενεῖς διαθέσεις ἐνισχύονται ἐκ τῆς συνταγματικῆς ἐγ-
 γυήσεως, ὅτι θὰ παραμείνῃ ἕσασι σεβαστῇ παρὰ τοῦ
 Κράτους ἡ ἐπιθυμία των.

Ἡ διάταξις ὅμως αὕτη τοῦ Συντάγματος ἐγέννησεν
 ὠρισμένας ἀμφισβητήσεις, ὡς πρὸς τὴν ἀκριβῆ
 ἔννοιαν καὶ τὸ ἀληθές αὐτῆς περιεχόμενον.

Οὕτως, εἰδικώτερον, κατὰ τὴν γνώμην τῶν Καθη-
 γητῶν Σβώλου καὶ Σόντη, ἡ διάταξις τοῦ ἀρθροῦ 106
 τοῦ Συντάγματος τοῦ ἔτους 1952, ἀπέβλεψεν εἰς τὸ νὰ
 προστατεύσῃ ὀλόκληρον τὴν ἐκδηλωθεῖσαν, ἐν
 σχέσει πρὸς τὸν κοινωφελῆ σκοπὸν, ἰδιωτικὴν θέλησιν
 καὶ συνεπῶς διάσπασις ταύτης εἰς τὰς περὶ
 σκοποῦ καὶ εἰς τὰς λοιπὰς διατάξεις
 θὰ ἦτο ἀντίθετος πρὸς τὸ γράμμα, πάντως δὲ πρὸς
 τὸ πνεῦμα τοῦ ἀρθροῦ τούτου τοῦ Συντάγματος, διότι
 ὁ διαθέτης ἐνδιαφέρεται οὐ μόνον περὶ τοῦ σκο-
 ποῦ, δι' ὃν καταλείπει περιουσίαν, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ
 τρόπου, ὃν ὁ ἴδιος ὠρίσε διὰ τὴν ἐκτέλεσιν
 τοῦ σκοποῦ, ἐμπιστευόμενος ταῦτα εἰς πρόσωπα τῆς
 ἐκλογῆς του, ὡς εἰς ἐκτελεστὰς τῆς διαθήκης κλπ, χωρὶς
 νὰ ἀποκλείεται, ὡς εἰκός, ἡ ὄργανωμένη ἐποπτεία τοῦ
 Κράτους (Γνωμ. τῶν ὡς ἄνω Καθηγητῶν, ἐν Ε.Ε.Ν., τ.
 Η', σελ. 256). Ὁμοίᾳ, κατ' ἀρχὴν, εἶναι καὶ ἡ θέσις τοῦ
 Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, δεχομένου ὅτι τυγχάνου-

σιν άνίσχυροι αί νομοθετικά ή διοικητικά πράξεις, αίτινες έρχονται εις άντίθεση προς την βούλησιν του διαθέτου ή δωρητοϋ (Σ.τ.Ε. 380/1960). Περαιτέρω, οϋχ ήττον, ή νομολογία του 'Ανωτάτου Διοικητικού Δικαστηρίου άπεμακρύνθη από την άκραν αυτήν θέση, δεξαμένη, ότι «...δέν παρακωλύεται όμως — έκ του άρθρου 106 του Συντάγματος — παρέκκλισις από των όρισμών της διαθήκης και δή μή ούσιωδών, όσάκις ή παρέκκλισις αύτη επιβάλλεται διά την έκτέλεσιν των ούσιωδών όρων και κυρίως του σκοποϋ της διαθήκης, ή έκτέλεσις του όποιου άποτελεί προεχόντως την βούλησιν του διαθέτου και κατωχυροϋται υπό της ως άνω συνταγματικής διατάξεως» (Σ.τ.Ε. 276/1960).

Ή υπό της νομολογίας, γενομένη, ως άνω, διάκρισις μεταξύ ούσιωδών και έπουσιωδών όρων της διαθήκης ή της δωρεάς διηκόλυνε τά μέγιστα την τε Διοίκησιν και τους έκτελεστάς-διοικητάς κοινωφελών περιουσιών εις την έπ' άντιπαροχή (άνταλλαγή ποσοστών οικοπέδου προς κατασκευασθησόμενα διαμερίσματα) ή διά δανείου έπιύποθη ή αξιοποίησιν άκινήτου άνήκοντος εις κοινωφελή περιουσίαν και καταλειφθέντος υπό τον όρον άναπαλλοτριώτου. 'Αναγνωρισθέντος του όρου τούτου ως έπουσιώδους-έφόσον τουλάχιστον τó άκίνητον δέν συνδέεται άναποσπástως μέ την έκτέλεσιν του σκοποϋ, λ.χ. τέλεσις εκθέσεων έν τώ Ζαππειώ Μεγάρω-κατέστη δυνατή ή αξιοποίησις πλείστων όσων άπροσόδων ή μέ άνεπαρκή εισοδήματα άκινήτων άνηκόντων εις κοινωφελή ιδρύματα ή περιουσίας και έξησφαλίσθη ή συνέχισις έκπληρώσεως του σκοποϋ αύτών ή ή πληρεστέρα έκπλήρωσις τούτου.

Εις έπικουρίαν της ως άνω θέσεως της νομολογίας του Συμβουλίου της Έπικρατείας, διά την έξυπηρέτησιν της ρηθείσης σκοπιμότητας, ήλθε και ή νομολογία του 'Αρείου Πάγου, δεξαμένου, βάσει της γνωστής θεωρίας της ειλικαζομένης βουλήσεως του διαθέτου ή δωρητοϋ, ότι: «... έκ του συνδυασμοϋ των άρθρων 1731, 1982, παρ. 2, 1984, έδ. β', 1986, παρ.

2 και 1988 του Ἀστικοῦ Κώδικος, σαφῶς προκύπτει, ὅτι ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τῶν διατάξεων τῆς τελευταίας βουλήσεως, δέον νὰ διαφυλάσσῃται ἡ ἀληθὴς καὶ οὐσιαστικὴ θέλησις τοῦ διαθέτου, ἄνευ προσκολλήσεως εἰς τὰς λέξεις αὐτῆς, συγχωρουμένης καὶ τῆς ἀναζητήσεως τῆς εἰκαζομένης βουλήσεως αὐτοῦ, τοὔτεστιν ἐκείνης, ἣν θὰ ἐξεδήλου οὗτος, ἂν εἶχεν ὑπ' ὄψιν του τὴν νέαν κατάστασιν, τὴν ἐπελθοῦσαν, λόγῳ τῆς μεταβολῆς τῶν, κατὰ τὸν χρόνον τῆς συντάξεως τῆς διαθήκης, ὑφισταμένων πραγματικῶν συνθηκῶν» (Α.Π. 186/56, 87/57, 191/57, «Συμπλ. Νομολ. 1953-60, σελ. 13 παρ. 137). Ἡ ἐρμηνεία αὕτη ἐξασφαλίζεται διὰ τῆς ἐνώπιον τοῦ Ἐφετείου Ἀθηνῶν διαδικασίας τοῦ ἄρθρου 5 τοῦ ἄν. ν. 2039/1939.

Ἐν ὄψει τῶν ἀνωτέρω, φρονοῦμεν, ὅτι ἡ Πολιτεία δέον νὰ ἐπωφεληθῇ τῆς εὐκαιρίας, ἣτις τῇ παρέχεται διὰ τοῦ προτεινομένου σχεδίου νέου Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Χώρας καὶ νὰ διευκρινίσῃ τὴν ὡς ἄνω, διὰ τὸν σεβασμὸν τῆς βουλήσεως τῶν διαθετῶν ἢ δωρητῶν, διάταξιν τοῦ ἄρθρου 18 αὐτοῦ, εἴτε διὰ προσθήκης διατάξεως εἴτε διὰ διατυπώσεως σχετικῆς ἐρμηνευτικῆς δηλώσεως, ἐν τῷ πνεύματι τῆς ὡς ἄνω ἀναφερομένης θέσεως τῆς νομολογίας τῶν δύο ἀνωτάτων Δικαστηρίων ἐπὶ τοῦ θέματος, καὶ ἐπὶ τῷ σκοπῷ, ὅπως ἡ ἄκαμπτος διατύπωσις τῆς διατάξεως ταύτης καταστῇ ἐλαστικώτερα (βλ. καὶ Ἄλ. Λιτζεροπούλου, Κριτικαὶ παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ ἀ' βιβλίου τοῦ Α.Κ. τοῦ 1940, Ε.Ε.Ν. 13 (1945) 141). Δέον, δηλαδή, νὰ καταστῇ ἀπολύτως σαφές, ὅτι ἡ διάταξις αὕτη τίθεται διὰ νὰ διασφαλίσῃ τὰς καταλειπομένας ἢ δωρουμένας ὑπὲρ κοινωφελῶν σκοπῶν περιουσίας κατὰ τῆς ἐκτροπῆς ἀπὸ τοῦ προορισμοῦ των, ὅταν αὕτη δὲν δικαιολογεῖται ἐξ ἐπελθούσης ἀδυναμίας πρὸς ἐπίδιωξιν τοῦ ἐν τῇ συστατικῇ πράξει ὀριζομένου, καὶ οὐχὶ διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸν σεβασμὸν τῆς θελήσεως τῶν διαθετῶν καὶ δωρητῶν ὑπὲρ κοινωφελῶν σκοπῶν εἰς ὅλας τὰς πτυχὰς, λεπτομερείας ἢ «ἰδιορρυ-

θμίας» της. (βλ. και Φαίδ. Βεγλερῆ, Ἡ συνταγματικὴ προστασία τῶν διαθηκῶν καὶ δωρεῶν ὑπὲρ κοινωφελῶν σκοπῶν, ἐν Σύμμεικτα εἰς μνήμην Ἀλ. Σβώλου, Ἀθῆναι 1961, σελ. 539).

Β. Ἐν σχέσει πρὸς τὸ νομικὸν καθεστὸς τῶν Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων τοῦ Α.Ν. 2039/1939. 1. Ὁ νόμος οὗτος ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πληρεστέρων νόμων τῆς μεταξύ τῶν δύο παγκοσμίων πολέμων ἀπετέλεσε δέ, ὡς εἶδομεν, σ τ α θ μ ὀ ν εἰς τὴν ἐκδήλωσιν οὐσιαστικοῦ ἐνδιαφέροντος τῆς Πολιτείας, ἐναντι τῶν Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων, ἐξυπηρετήσας τὰ μέγιστα τοὺς σκοπούς, δι' οὓς ἐθεσπίσθη. Ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῆς, ἐν τῷ μεταξύ, κτηθείσης πείρας, οὐχ ἦττον, κρινόμενος ὁ νόμος οὗτος δύναται νὰ χαρακτηρισθῆ, ὡς πεπαλαιωμένος καὶ μὴ ἀνταποκρινόμενος εἰς τὰς νέας ἀνάγκας καὶ ἀντιλήψεις ἐπὶ τοῦ θέματος, τὸ ὁποῖον ρυθμίζει.

Χαρακτηρίζεται ἰδίᾳ, ὡς ὑπεράγαν λεπτομερειακός, ὡς εἰσαγωγόν, ἐν τῇ ἐποπτείᾳ τῆς διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τῶν κοινωφελῶν ἰδρυμάτων καὶ περιουσιῶν, σύστημα συγκεντρωτικόν, ὡς προβλέπων διαδικασίας ἐκκαθαρίσεως καὶ ἐποπτείας τῶν Ἐθνικῶν κληροδοτημάτων μακράς, ἐπιβραδυνούσας τὸν ρυθμὸν ἐργασίας καὶ τὰ ὄρια ἀναπτύξεως πρωτοβουλίας ὑπὸ τῶν ἐκτελεστῶν, διοικητῶν καὶ διαχειριστῶν τῶν ἰδρυμάτων.

Ἐπιβάλλεται, ὅθεν, καθ' ἡμᾶς ἡ ριζικὴ τροποίησις αὐτοῦ, ἐπὶ τῷ τέλει, ὅπως ἐξασφαλισθῆ: 1) Ἡ πλήρης ἀποσυγκέντρωσις τῆς ἀρμοδιότητος ἐποπτείας καὶ ἐλέγχου τοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν, ἐπὶ τῶν Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων, εἰς τὰ περιφερειακὰ αὐτοῦ ὄργανα, ἥτοι τὰς Οἶκον. Ἐφορείας, ἐνεργούσας ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τῶν ἀρμοδίων κατὰ τόπους Οἰκονομικῶν Ἐπιθεωρήσεων.

2) Ἡ ἀπλούστευσις καὶ ἐπιτάχυνσις τῶν διαδικασιῶν ἐγκρίσεως τῶν πράξεων τῶν ἐκτελεστῶν, διοικητῶν, διαχειριστῶν καὶ τοῦ προληπτικοῦ ἐπ' αὐτῶν ἐλέγχου.

3) Ἡ ὑποβοήθησις καὶ ἐνίσχυσις πάσης πρωτοβουλίας καὶ προσπαθείας τῶν διοικητῶν-διαχειριστῶν τῶν κοινωφελῶν ἰδρυμάτων καὶ περιουσιῶν, διὰ τὴν ἀξιοποίησιν καὶ περαιτέρω ἀνάπτυξιν τῶν περιουσιῶν καὶ τῶν πόρων αὐτῶν.

4) Ἡ δυνατότης, ὑπὸ ὠρισμένους ὅρους καὶ προϋποθέσεις, τῆς ἐνοποιήσεως κατὰ περιφέρειας (μεγάλας πόλεις, ἐπαρχίας, νομούς) Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων ἐπιδικόντων ἰδίους σκοπούς, ἀνεπαρκῶς ἐκπληρουμένους, λόγῳ πτωχείας τῆς διατεθείσης περιουσίας ἢ λόγῳ μικροῦ ὕψους τῶν ἐξ αὐτῆς εἰσοδημάτων.

5) Ὁ διορισμὸς εἰς τὰ μεγάλα κοινωφελῆ ἰδρύματα οἰκονομικῶν ὑπαλλήλων, ὡς Κυβερνητικῶν Ἐπιτρόπων, καὶ ἡ ἀνευ ψήφου συμμετοχὴ αὐτῶν εἰς τὰς Διοικήσεις των, ὡς εἰδικῶν συμβούλων, διὰ τὴν ἀκριβῆ ἐκτέλεσιν τοῦ σκοποῦ, τὴν σύννομον διοίκησιν καὶ οἰκονομικῶς ἐνδεδειγμένην διαχείρισιν τῆς περιουσίας καὶ διάθεσιν τῶν εἰσοδημάτων.

6) Ἡ διάθεσις τῶν, ὡς ἀδεσπότην ἀναγνωριζομένων καὶ εἰς τὸ Δημόσιον κατὰ νόμον ἀνηκόντων, περιουσιακῶν στοιχείων, ὡς καὶ τῶν εἰς τὸ Κράτος εἰς ἕκτην τάξιν κληρονομικῶς δικαιώματι περιερχομένων τοιούτων, ὑπερκοινωφελῶν σκοπῶν, ὁμοῦ μετὰ τῶν λοιπῶν ὑπὲρ αὐτοῦ, δι' ὁμοίους σκοπούς, καταλειπομένων ἢ δωρουμένων καὶ ὑπὸ τὴν ἄμεσον διαχείρισιν τοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν τελούντων.

Γ'. Ἐν σχέσει πρὸς τὸ φορολογικὸν καθεστῶς τῶν Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων. Ἐν σχέσει πρὸς τὸ φορολογικὸν καθεστῶς τῶν Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων, φρονούμεν, ὅτι ἐπιβάλλεται ἡ Πολιτεία νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς τὰ Ἐθνικὰ Κληροδοτήματα προνομιακὸν φορολογικὸν καθεστῶς, ἀπαλλάσσουσα πλήρως τὰς περιουσίας, τὰ εἰσοδήματα καὶ τὰς συναλλαγὰς αὐτῶν παντὸς φόρου, τέλους, δασμοῦ, δικαιώματος ἢ εἰσφορᾶς εἴτε ὑπὲρ τοῦ Δημοσίου εἴτε ὑπὲρ οἰουδήποτε τρίτου. Εἶναι ἀδιανόητον δι' ἡμᾶς καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει ἀντιφατικόν, ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἐκδηλούμενον, διὰ τὰ Ἐθνικὰ Κληροδοτήματα, ἐνδιαφέρον τοῦ Κράτους, περιουσίαι ἢ εἰσοδήματα, ἐξ ὀρισμοῦ καὶ προορισμοῦ κοινωφελῆ, ἧτοι καταλειπόμενα διὰ σκοπούς, ὧν ἡ πλήρωσις ἄλλως θὰ ἐβάρυνε τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ Δημοσίου, νὰ φαλκιδεύωνται διὰ τῆς φορολογίας.

Δ'. Ἐν σχέσει πρὸς τὴν δυνατότητα καὶ τοὺς ὄρους δανειοδοτήσεως τῶν Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων καὶ καταθέσεως τῶν διαθεσίμων αὐτῶν.

1. Ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς ἐπιδιώξεως τῆς συντηρήσεως, ἀξιοποιήσεως καὶ ἀναπτύξεως τῶν κοινωφελῶν περιουσιῶν καὶ εἰσοδημάτων, καὶ ἰδίᾳ διὰ τὴν ἀξιοποίησιν προσοδοφόρων ἀκινήτων αὐτῶν, ἐπιβάλλεται ἡ Πολιτεία νὰ ἐξασφαλίσῃ εὐχερῆ, ἄνετον καὶ ὑπὸ τοὺς μᾶλλον εὐνοϊκοὺς ὄρους πιστοδότησιν τῶν κοινωφελῶν ἰδρυμάτων ἢ περιουσιῶν ἐκ μέρους τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος ἢ τοῦ Ταμείου Παρακαταθηκῶν καὶ Δανείων, παρέχουσα, ὅπου παρίσταται ἀνάγκη, καὶ αὐτὴν τὴν ἐγγύησιν αὐτῆς διὰ τὴν ἐξόφλησιν τῶν δανείων. Ἐπιβάλλεται, ὅπως τὰ κοινωφελῆ ἰδρύματα καὶ αἱ κοινωφελεῖς περιουσίαι ἀπαλλαγῶσιν ἅπασι διὰ παντὸς τῆς ἐκμεταλλεύσεως, ἣν ὑφίστανται ἐκ μέρους τῶν ἐργολαβικῶς ἀναλαμβάνοντων τὴν ἀξιοποίησιν ἐπὶ ἀντιπαροχῇ ἀκινήτων αὐτῶν καὶ ἐκ τῆς ἀνάγκης, εἰς ἣν σήμερον εὐρίσκονται, ἐλλείπει ἰδίων πόρων πρὸς ἀνοικοδόμησιν τῶν ἀκινήτων τῶν, νὰ ἀποξενῶνται σημαντικοῦ ποσοστοῦ τῆς ἀκινήτου περιουσίας αὐτῶν.

2. Δέον ἐπίσης ἡ Πολιτεία νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰδικοὺς προνομιακοὺς ὄρους καταθέσεως εἰς τὰς Τραπεζὰς τῶν εἰς ρευστὸν διαθεσίμων καὶ τὴν δυνατότητα ἐπενδύσεως αὐτῶν καὶ εἰς ἄλλα ἀξιόγραφα, πλὴν τῶν ἐν τῷ νόμῳ περιοριστικῶς ἀναφερομένων, ἐφόσον, ἐννοεῖται, τὰ ἀξιογραφα ταῦτα εἶναι ἀσφαλῆ καὶ παρέχουν ἱκανοποιητικὸν εἰσόδημα. Σήμερον αἱ Τράπεζαι καταβάλλουν εἰς τὰ Ἐθνικὰ Κληροδοτήματα, διὰ τὰς καταθέσεις αὐτῶν ὄψεως 0,75%, διὰ τὰς καταθέσεις δὲ ἐπὶ προθεσμίᾳ 5,75%. Δὲν δέχονται ὁμως αὐταὶ καταθέσεις τῶν κοινωφελῶν ἰδρυμάτων καὶ περιουσιῶν ταμιευτηρίου κοινὰς, ὅπου τὸ ἐπιτόκιον κυμαίνεται ἀπὸ 5%-0,75% ἀναλόγως τοῦ χρόνου, δι' ὃν ἡ κατάθεσις, ἢ ἐπὶ τριμῆνῳ προθεσμίᾳ, ὅπου τὸ ἐπιτόκιον ἀνέρχεται εἰς 6%. Φρονοῦμεν, ὅτι ἐπιβάλλεται, ὅπως αἱ Τράπεζαι καὶ ἰδίᾳ αἱ κρατικαὶ καὶ ἡμικρατικαὶ τοιαῦται (Τράπεζα Ἑλλάδος, Ἀγροτική, Ἐθνικὴ καὶ Ἐθνικὴ Κτηματικὴ), ἀλλὰ καὶ τὰ Ταχυδρομικὰ Ταμιευτήρια, ὡς καὶ τὸ Ταμεῖον Παρακαταθηκῶν καὶ Δανείων δέχονται καὶ εἰς κατάθεσιν ταμιευτηρίου, ἀπλῆν ἢ ἐπὶ προθεσμίᾳ, τὰ διαθέσιμα τῶν Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων, ὀρίσωσι δὲ εἰδικὰ προνομιακὰ ἐπιτόκια, διὰ τὰς

καταθέσεις τῶν κοινωφελῶν ιδρυμάτων καὶ περιουσιῶν. Θὰ ἀποτελέσῃ τοῦτο μικρὰν ἀναγνώρισιν ἐκ μέρους τῶν Τραπεζῶν, τόσον τοῦ κοινωφελοῦς χαρακτήρος τῶν καταθέσεων τούτων, ὅσον καὶ τῆς συμβολῆς τῶν Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν Τραπεζῶν μας.

Ε'. Ἐν σχέσει πρὸς τὴν τύχην τῶν παρὰ Τραπεζαῖς προπολεμικῶν εἰς δραχμὰς καταθέσεων τῶν Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων. 1. Τὸ μέγιστον καὶ σπουδαιότατον, ἐν τούτοις, θέμα, τὸ ὁποῖον ἀπασχολεῖ πλεῖστα κοινωφελῆ ἰδρύματα καὶ περιουσίας εἶναι ἡ τύχη ἢ ἐπιφυλαχθεῖσα, διὰ τοῦ ν. 18/1944, εἰς τὰς προπολεμικὰς παρὰ Τραπεζαῖς εἰς δραχμὰς καταθέσεις αὐτῶν. Ἄκριβῆ στοιχεῖα περὶ τοῦ ὕψους τῶν καταθέσεων αὐτῶν δὲν ὑπάρχουν, διότι οὐδέποτε ἐδόθησαν πλήρη τοιαῦτα ὑπὸ τῶν ὀφειλετριῶν Τραπεζῶν. Ἐκ τῆς εἰσηγητικῆς ἐκθέσεως ἐπὶ τοῦ ἀν.ν. 2039/1939 προκύπτει, ὅτι τὰ κεφάλαια τῶν Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων ὑπελογίζοντο εἰς δύο τοῦλάχιστον δισεκατομμύρια προπολεμικὰς δραχμὰς. Κατὰ συνέπειαν, θὰ πρέπει νὰ ὑπολογίζῃ τις εἰς ἑκατοντάδας ἑκατομμυρίων τὰς προπολεμικὰς καταθέσεις τῶν Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων, αἵτινες ἐμηδενίσθησαν, παραγραφεῖσαι, δυνάμει τοῦ ν. 18/1944. Φρονοῦμεν, ἐν προκειμένῳ, ὅτι χρέος τιμῆς τοῦ Ἐθνικοῦ ὀλοκλήρου, ἐναντι τῆς ἱερᾶς μνήμης τῶν Ἑλλήνων ἐκείνων, οἱ ὅποιοι μὲ θυσίας καὶ στερήσεις μιᾶς ὀλοκλήρου ζωῆς, ἠθέλησαν νὰ εὐεργετήσουν τὴν Πατρίδα των, εἶναι τὸ θέμα τοῦτο νὰ ἐπανεξετασθῇ ὑπὸ τῆς Πολιτείας.

Τὸ Κράτος ἐσεβάσθη τὴν πίστην του καὶ ἀπέδωκεν, ἔστω καὶ ἐν μέρει, τὰς εἰς τὰ Ταχυδρομικὰ Ταμιευτήρια ἰδιωτικὰς καταθέσεις. Διατὶ νὰ μὴ ὑποχρεωθοῦν καὶ αἱ Τράπεζαι εἰς ὁμοίαν χειρονομίαν πρὸς τὰ Ἐθνικὰ Κληροδοτήματα; Οὐδεμία σκοπιμότης οἰκονομικῆς πολιτικῆς ἢ ἄλλη εἶναι δυνατὸν νὰ εὕρῃ ἐπαρκῆς ἠθικὸν ἔρεισμα καὶ κριτὴν ὑπερτέρα τῆς σκοπιμότητος ἐκείνης, ἢ ὁποῖα ὑπαγορεύει εἰς τὸ Κράτος καὶ εἰς τὰς Τραπεζαῖς τὴν μερικὴν ἔστω ἀπόδοσιν τῶν προπολεμικῶν καταθέσεων τῶν Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων εἰς τοὺς δι' οὓς κατελείφθησαν ὑπὸ τῶν ἔθνικῶν εὐεργετῶν ἔθνικοὺς σκοπούς.

Είναι, μία τοιαύτη απόφασις, ὁ καλύτερος καὶ εὐλικρινέστερος τρόπος νὰ ἀποδείξωμεν ἐμπράκτως τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν ἐκτίμησιν τοῦ Ἑθνους πρὸς τὴν εὐγενεστάτην ταύτην παράδοσιν τῆς Ἑθνικῆς Ἀλληλεγγύης καὶ νὰ τὴν συντηρήσωμεν, ἵνα ἐπιζήσῃ ἐσαεὶ εἰς τὸν Τόπον τοῦτον.

VI. Μέτρα διοικητικά, ἅτινα ὀφείλει νὰ λάβῃ προσθέτως ἡ Πολιτεία, διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς προστασίας καὶ ἀξιοποιήσεως τῶν Ἑθνικῶν Κληροδοτημάτων. Ἀπὸ καθαρῶς διοικητικῆς πλευρᾶς, τέλος, φρονοῦμεν, ὅτι ἐνδείκνυται ἡ λήψις τῶν ἀκολουθῶν μέτρων, διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς προστασίας καὶ ἀξιοποιήσεως τῶν Ἑθνικῶν Κληροδοτημάτων, ἀλλὰ καὶ τὴν συντήρησιν τῆς Ἑθνικῆς παραδόσεως :

1) Ἡ ἀναδιοργάνωσις τῆς παρὰ τῷ Ἑπιθεωρητικῷ Ὑπουργεῖῳ Οἰκονομικῶν (Γενικῇ Δ/νσει Φορολογίας) Διευθύνσεως Ἑθνικῶν Κληροδοτημάτων, ἣτις δέον νὰ διατηρήσῃ ἀποκλειστικῶς ἐπιτελικὰς ἀρμοδιότητας, ἥτοι τῆς λήψεως ἐκάστοτε παντὸς νομοθετικοῦ ἢ κανονιστικοῦ μέτρου, ἐν σχέσει μὲ τὰ Ἑθνικὰ Κληροδοτήματα, τῆς ἐκδόσεως ἐγκυκλίων διαταγῶν γενικῆς ἐφαρμογῆς, διὰ τὴν ὁμοιόμορφον εἰς ὅλην τὴν Ἐπικράτειαν ἐφαρμογὴν αὐτῶν. Ἡ Διεύθυνσις αὕτη δέον νὰ ἐπανδρωθῇ διὰ τῶν ἀρίστων εἰς μὀρφωσιν καὶ ἠθος ὑπαλλήλων τοῦ Ἑπιθεωρητικοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν καὶ ὡς κεντρικὸς φορεὺς τῆς ἐπὶ τῶν Ἑθνικῶν Κληροδοτημάτων πολιτικῆς τοῦ Κράτους, νὰ εἰσηγηθῇ ἀρμοδίως πάντα τὰ ἀνωτέρω καὶ ὅσα ἄλλα κριθοῦν ἀναγκαῖα μέτρα, διὰ τὴν περισυλλογὴν, διαφύλαξιν, προστασίαν καὶ ἀξιοποίησιν τῶν Ἑθνικῶν Κληροδοτημάτων.

2) Ἡ ἀναδιοργάνωσις τῆς Ἐπιθεωρητικῆς Διευθύνσεως Ἑθνικῶν Κληροδοτημάτων τοῦ Ἑπιθεωρητικοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν, ἐπὶ τῷ σκοπῷ, ὅπως αὕτη ἀποκτήσῃ στελέχη, κατ' ἀριθμὸν καὶ μὀρφωσιν καὶ ζῆλον καὶ πείραν, ἐπαρκῆ, διὰ τὸν ἔλεγχον τῆς διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τῶν κοινωφελῶν ἰδρυμάτων καὶ περιουσιῶν.

3) Ἡ σύνταξις πλήρους μητρώου τῶν Ἑθνικῶν Κληροδοτημάτων, συνταχθησομένων μετ' ἐπιμελῆ ἔρευναν, ἀναζήτησιν καὶ ταξινομήσιν αὐτῶν κατὰ σκοποὺς καὶ τόπους ἐκτελέσεως αὐτῶν. Τὸ μητρώον τοῦτο δέον νὰ συμπληρωθῇ διὰ πλήρους ἀρχείου ἀντιγράφων τῶν ὑπὲρ κοινωφελῶν σκοπῶν διαθηκῶν καὶ δωρητηρίων συμβολαίων.

4) Ἡ ἔκδοσις τριμηνιαίας περιοδικῆς ἐκδόσεως, εἰς ἣν τὸ Ὑπουργεῖον Οἰκονομικῶν θὰ δημοσιεύῃ τακτικῶς τὰς νέας ἐκάστοτε γνωστοποιουμένης διαθήκας ἢ δωρητήρια συμβόλαια, δι' ὧν καταλείπονται περιουσιακὰ στοιχεῖα πρὸς ἐκπλήρωσιν κοινωφελῶν σκοπῶν. Ἡ ἔκδοσις αὕτη δεόν νὰ ἀποστέλλεται δωρεὰν ἀνελλιπῶς εἰς τὰς Νομαρχίας, τοὺς Δήμους καὶ τὰς Κοινότητας, τὰ Σχολεῖα καὶ Ἀνώτατα Ἐκπαιδευτικὰ Ἰδρύματα, τὰ Κοινωφελῆ Ἰδρύματα καὶ ὅπου ἄλλοῦ κριθῆ σκόπιμον, ἵνα ἐξασφαλιζέται συνεχῆς καὶ λεπτομερῆς ἐνημέρωσις παντὸς ἐνδιαφερομένου καὶ τῆς κοινῆς γνώμης περὶ τῶν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Ἔθνους εὕρισκομένων Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων.

5) Ἡ ἀνέγερσις εἰς τὰς πόλεις ἢ κωμοπόλεις ἀνδριάντων τῶν μεγάλων ἔθνικῶν εὐεργετῶν καὶ ἡ ὀνομασίαι ὧν καὶ πλατειῶν εἰς τιμὴν καὶ σεβασμὸν τῆς μνήμης αὐτῶν, παραδειγματισμὸν δὲ τῶν ἐπερχομένων νεωτέρων γενεῶν.

6) Ἡ εἰσαγωγή εἰς τὰ ἀναγνωστικὰ βιβλία τῶν Σχολείων μας, δημοτικῆς καὶ μέσης ἐκπαιδεύσεως, κατ' ἐπιλογὴν περικοπῶν ἐκ διαθηκῶν ἢ δωρητηρίων συμβολαίων ἔθνικῶν εὐεργετῶν, περικοπῶν ἀποτελουσῶν ἀληθῆ ἔθνικὰ ἀναγνωσματα, πλήρη ἔθνικῆς ἐξάρσεως, φιλογενείας, φιλάνθρωπίας καὶ εἰς τὸν Θεὸν πίστεως.

7) Ἐπιβάλλεται ὁμοίως ἡ καθιέρωσις μιᾶς ἡμέρας κατ' ἔτος, τῆς 24ης Μαρτίου, ἑορτασμοῦ εἰς τὰ σχολεῖα εἰς τιμὴν τῶν ἀνὰ τοὺς καιροὺς εὐεργετῶν τοῦ Ἔθνους καὶ τελέσεως μνημοσύνου ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῶν ψυχῶν τῶν Ἐθνικῶν εὐεργετῶν.

Τίποτε ἄλλο δὲν θὰ συνετέλη περισσότερον τούτου εἰς τὴν ἔθνικὴν καὶ χρηστοθήτη διάπλασιν τοῦ χαρακτῆρος τῶν παιδιῶν μας.

VII Ἐπίλογος

*Ἐξοχώτατε Κύριε Ὑπουργέ,
Κυρῖαι, Κύριοι,*

1. Προσεπάθησα, διὰ τῆς ἀποψινῆς ὁμιλίας μου, νὰ διεξέλθω, ἐνώπιον Ὑμῶν, μὲ πᾶσαν δυνατὴν συντομίαν,

ἀλλὰ καὶ ἐπιβαλλομένην πληρότητα, τὸ πολὺπλευρον καὶ πολὺπλοκον, ἀλλὰ καὶ μεγίστης σημασίας καὶ σοβαρότητος, διὰ τὸν Τόπον, θέμα «τῶν Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων καὶ τῶν πρὸς αὐτὰ ὑποχρεώσεων τῆς Πολιτείας».

Γνωρίζω, πρῶτος ἐγώ, ὅτι δὲν ἐξήντησα τὸ θέμα. Εἶναι ἄλλως τε τοῦτο εὐρύτατον. Ἄλλοι, ἐμοῦ ἀρμοδιότεροι καὶ ἰκανότεροι, ἰδίως οἱ παλαιοὶ μου συνεργάται εἰς τὴν Διεύθυνσιν τῶν Ἐθνικῶν Κληροδοτημάτων τοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν, ἀσφαλῶς θὰ ἐπιτύχουν τὴν πληρεστέραν διερεύνησιν τοῦ θέματος καὶ τὴν κάλυψιν τῶν κενῶν, τὰ ὁποῖα κατέλειπεν ἡ ἰδική μου προσπάθεια.

2. Σᾶς εὐχαριστῶ, διότι μὲ ἠκούσατε καὶ σᾶς παρακαλῶ, νὰ μοῦ ἐπιτρέψητε νὰ σᾶς προτείνω, ὅπως, ἐν ὄψει καὶ τῆς προσεγγιζούσης ἡμέρας τῆς Ἐθνικῆς μας Ἑορτῆς, ἀπὸ κοινοῦ ἀναγνωρίσωμεν τὴν ἀποφινὴν συγκέντρωσιν καὶ τὴν ἐνώπιον αὐτῆς ἀναπτυχθεῖσαν ὁμιλίαν, ὡς ἀποβλέπουσαν εἰς τὴν ἀπότισιν φόρου τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης πρὸς τοὺς ἐπωνύμους καὶ ἀνωνύμους, κατὰ τὴν διαδρομὴν τῆς ζωῆς τοῦ Γένους, Εὐεργέτας αὐτοῦ, οἱ ὁποῖοι, Ἥρωες τῆς Γενναιοδωρίας αὐτοί, ἐξησφάλισαν, ὁμοῦ μετὰ τῶν Διδασκάλων τοῦ Γένους καὶ τῶν Ἡρώων τῶν Πεδίων τῶν Μαχῶν, τὴν Ἐλευθερίαν καὶ τὸ Μεγαλεῖον τοῦ ἔθνους.

